

К. Бирюкова-Левина ⊕ 1

Közben megleltem az andocsi szalagot:

Hát, az andocsi kápolna má nagyon jól tudjuk, hogy hát Kalocsáról került volna ide, de a kegyszeobra az-én még az én nagyanyámtól hallottam, hogy az a kegyszobor az a Szent Józsefnek a kezemunkája volt. És Szt. József ezt a szobrot akkor faragta volna-állítólag- mikor üldöztte Heródes a Szentesaládot, és ugye őnékik el köllött menekülni; a katonák őket üldözőbe vették és egy nagy fahidon egy ösvény mellett kellett nekik keresztülmenni, hogyhát az ellenség elől valahogy el tudjanak menekülni. És ahogyan átmentek az ösvényen, a jó Isten ugy csodát művelt, hogy az ahid, amijen átmentek, az ösvények keresztül, leszakadt a hid. Ugy hogy a katonák nem tudtak ojan könnyen keresztül halladni, s közben a Szt. József, Szűz Mária kis Jézussal számárháton ahogy menekültek, ott találtak egy szántóvető embert a mezőbe. És a Sz. Mária nagy kétségbeesésébe azt kiáltotta ennek az embernek, hogy jó ember, rejts el minket, mert üldözik gyermekünket. Ez a szegény ember egy ijen halász-ember volt, és akkor vetette el a buzáját; s mondja, hogy jó asszony, hogyan rejtsenek el benneteket, hiszen hát én most vetettem el a buát és a lakásom meg messze van. És azt mondja, hogy rejts el bennünket ide a buzatóblába. S így hátra néz a halászember, és hát egy nagy csoda történt: amit elvetett buzát, hirtelen meghőtt, de gyönyörű nagyra, és ojan gazdag volt az a buza, hogy hát meglepődött az ember rajta, és látta, hogy itt isteni csoda van, akkor mondja Mériának, Szt. Józsefnek hogy gyorsan bujjatok hát ebbe a buzába, s közbe azok, mikor elbujtak, odaértek akatonák. Valahogy át tudtak menni mégis azon a hidon, az árkon keresztül. És mikor odaérnek, mondják annak az embernek, hogy nem láttá ̄re egy párt menni számárháton, kisgyermek a zasszonnak a karján?-Aszongya, de igen, láttam/mer az ember nem aknt hazunni/. És -aszongya-mikor láttad?-Megát, hogy mit is mondjon, egy kicsit gondolkodott, és aszongya, akkor láttam, mikor ezt a buzát vetettem. Ő-aszongya-te bolond ember, hisz ezt má aratni lehet, ezt a buzát. Te akkor láttad, mikor ezt vetetted, akkor hát te nem azokat láttad. Akkor ̄re ők más utat választottak, elmentek a katonák. Mikor aztán jó távol elmentek, akkor mondja Mériának, Szt. Józsefnek az ember, hogy jőjjenek ki a buzából, mert az ellenség elment. S annyira meg volt ijedve Szt. József, Sz. Mária, hogy annyira kimerűtek a nagy idegességbe, félelembé, hogy látta az ember, hogy nagyon el vannak fáradva, és akkor meghívta őket az ő lakásába. Monta nekik, hogy nem ojan nagyon messze van, itt a fojó mellett van őneki egy kis halászkunyhója, ott van a kis családja. Meghita őket, menjenek el és egy kis időt töltsenek ott. No, most ugy is volt. Elmentek és ott pihentek bizonyos ideig. Nagyon jó család volt, és megvendégelték őket, amivel hát tudták. S azt mondja Sz. Mária Szt. Józsefnek, hogy József-aszongya-mivel ijen nagyon jó ez a

család,haggyunk itt mi valami emléket,ennek a családnak.Szt.József azt mondja,hát ő azt gondolta-elment a hidhoz,ami leszakadt,és ott nagy hatalmas nagy vastag ébenfa volt,s azt elhozta Szt.József. S mivel Szt.József ijen faragó ácsmester volt,Szüz Máriát leültette egy tuskóra,a kis Jézuskát a karjára fogta,és hát ékezte faragni abból az ébenfából,és addig nem is mentek el,mig az a szobor el nem készült.És mikor elkészült a szobrot ott hagyták a halász-családná,ezt a szobrot.

No most osztán,hogy ez mennyi idő múlva kerülhetett el?Hát,ugye a Szentföldön volt,de onnen hogyan került el Rómába?-én így tudom,hogy Rómába került el-nem tudom,hogy mejik pápa volt abba az időbe. És,Hogy a római pápa ajándékozta volna el Kalocsára nem tom mejik érseknek.No,most mikor aztán-ugye- volt az a tatárjárás.akkor hogy valami formába,hát meg kellett volna,hogy mentseék ezt a szobrot,hát-ugye-akkor azt monták,hogy az angyalok keze által került ez a szobor ide.Azok hozták el.A régi legenda így mondta,Dehát most má nem így mongyák,most már azt mongyák,hogy angyali kezeknek voltak mondva azok az emberek,azok a férfiak,akik ide eztet a kis kápolnát a szoborral együtt elhozták. Hogy mije formába,aztat hát én nem tudom.Hát így került volna ide ez a szobor Kalocsáról.

-No,most ebbe a kis könyvbe,amit én a tanár urnak adtam,ebbe ben van az,hát abba hát másként van.-

És hát ugye-itten ráatalátak később,mer Kalocsáról mikor eltűnt ez a szobor,akkor ott keresték.

H- -Ez volt az a szemcsen,fekeete Mária?-- Hát igen!

Nem tudom,hogy hát lett-e fesdvel,vagy mije formában?,de most már nem az a szine van neki.Mlg én ise emlékszek reája kisleány koromban,hogy tejjes fekete volt,fényess volt az arca neki,fekeete gömbölyü arca volt.-hát nem,nem tudom!Azt monták régen,hogy hát ez a szobor ojan volt,hogy még törülni sem kellett soha az arcát,mer még a por se lepte be.Az én nagynéném,a Rozi néném,ő látta,hogy mikor szokták öltöztetni,és hát monta,hogy ülő hejzetbe volt Mária,és kafján volt a kis Jézus..Nem tudjuk,hogyan történt,csak a szine nem az.

- -A szentcsalád meneküléséről szóló részt kitől hallotta?--

Hát azt a nagymamámtól,ő meg valamikor az ő nagyszüleitől hallhatta;nagyon régen,egész kicsi lány voltam,ő szokta nekem meséni az ijeneket,én meg nagyon szivesen hallgattam ejeneket.

--Énekes változatáról nem hallott valamit?--

Arról semmit nem hallottam.

-- Ennek a buzának milyen máké emlékezete van--?

Hát-ugye-a buzának a szemébe ben van most is egy kis vágás,és ott vo

volna a Szentcsalád, a buzaszemnek a végénél od van a Szentcsalád a kis formája, alakja. Hát azóta van ez"

A továbbiakban elmondották még kérdéseimre a karácsonyi buza, asztal stb. szokásait

A szövegben nekem adresszált könyvet, ill. szerzeményét bizonyára ismeri Ildike: Szűz Mária Emléke, írta Varga Lajos Jászárokszálláson. Több Mária-téma megverselése van benne.

A legendaváltozatokat mások is ismerik ott; majd fölgyűjtöm azokat is. Hasonló a helyzet a kalocsai kápolna Andocsra hozatalával. Az említett Somogyi bucsut azért merem ajánlani, mert éppen ezzel a legenda-énekekkel kezdődik a film/öregasszonyok előadásában, mialatt a képonát is láthatjuk - ami azóta már természetesen az eléje épített barokk templom szentélye lett. Közben átmegy a kép a szabdtéri misére, majd a stúdió-felvételekre, ahol egy régi történelmi-éneket danol egy öregasszonyunk stb./

Most már éppen eleget fárasztottam soraimmal, csak még annyit, hogy: ha somogyi anyagra lenne szüksége, szívesen átjárom egy küldött magnószalagra a kért anyagokat.

A melléklet kis revenziót is a 3. évkönyvünkben tesszük közzé, valamint Bálint Sanyi bácsi Karácsony, húsvét pünkösöd-jének bemutatását i

(már idejre)

Q

"Úgy hallottam, hogy az angyalok hozták Kalocsáról, mert Kalocsán rosszak lettek az emberek, elromlottak, vallástalanok lettek. Fájt a Szűzenyának, s ott hatte őket. A kalocsaiakkal beszéltem én, azok asszonygák, hogy a kápolna helyén hujába vetnek akármit, ottan csak gyopár van, nem terem más...-Ezt az angyalok aranyrudakon hozták Andocsra. Amēre vitték, a fák āra hajútak. Ugy mentek utāna, hogy mēre hajútak a fák és ugy taláták meg Andocson. Azok taláték rá, és így tudódott ki, hogy ez a kalocsai Szűzenya. És az aranyrudak is megvannak Andocson, amijen állitólag hozták a kápolnát. Ezé nincs fundamentóma. Na, és itt is csak rosszak lettek a zemberek. Andocson is itt akarta hanni őket a Szűzenya. hennem, aki vót az egyházfőnök, -ismertem is-, s még most is megismerném, ha begyűnne, de maghātt... hogy az bizonyoságot tenne... A templomatya az mondta, hogy szomorú hírt mond nekem: fél négykor hajnába megszólátak a harangok, az összes harang. S akkor hát ű szalatt, hogy hét mér harang szal, mi tjeikor, hát se tűz, semmi; az egyházfőnököt taláta ottan, s akkor az sirt nagyon, a templomajtóba vót a kegykép. És akkor könyörögtek neki, hogy ne haggya ott őket, sirval könyörögtek. Fogadták, hogy a népet jóra kéri, megjavúnak a népek, csak ne haggya ott őket. De nem merték ott hanni se, bevitték, az oltárasátra tették, és magátul fűlszát a képbű vissza a helire az oltárra. És nem nagyon sokára, pár óvre, elment szűz Mária. Nincs Andocsnak kegyképe. Akkor hogy ne tudógyék ki, akkor vettek egy Mária-s obrot-avval, hogy az űszetörött-, restaurányi akart ák és űszetörött; asér vettek egyet másikat. Az van mána is. Az a régi fekete Mária, mer a törökök el akarták égetni, és a füst megfogta, de tüzet nem fogott pedig fábú van. -Annak a történetit is óvastam én. Szent József kérte a Szűzenyát, hogy valami ^{rokonyosságuk} enléket haggyon. De mit haggyunk József!? Asszonya, ha megengeded, én kifaraglak tégedet, meg a kis Jézust. És akkor szent József faragta ki azt a fekete-kegyképet. .... Elment; én azóttá nem tudok Andocsra mennyi!"

Osztópán, Perák Jánosné, 1903.

①

Mária mikor Kalocsán vót, és a kalocsai nép nagy viseletű vót, ingalmatlan visletesek vótak, Mária má nem nézhette a viselkedésüket. Aztán elindult, hogy ott hagyja őket. Először megszöllumodott a harang, szépen elindult. Akkor möntek a kalocsaiak, viszasírták, hogy ne hagyja ott őket Mária. "Ádódszor is csak elindult Mária, mer látta, hogy nagyon büszke a nép, hát, nem nézhette Mária ezeket; harmaccor asztán szépen az angyalok rudra fogták Máriát és elhozták Andocsra. Amerre gűttek, fák, fűvek összehajoltak. Még máig is ojan buroga vannak. Az andocsi templom mellé tették. Még azok a rudak is mind átlátssznak. De elvál az egyik saroka a templomtű; azt összecsinálják, de mindig csak nyiláss van közte. Elválik a kis kápolna. Mer Kápolnástul hozték Máriát aranrudon.-

---

Andocson is vótam, Següsgön is, meg Orciban is -Jólutnak is mondják-, ott is vótam. Gaelog szoktunk nőmi proceccióval, ászlival, énekszóval. Osztán ott szoktunk vömi ijen buesus imákat, éneküket. Istóriások árútk ijen kis füzetecskéket; ebbü aztán énekütünk. Oszt éhoztuk haza, s szoktunk is itthon is belöle énekümi...Egyet se ismertünk előtte ezekből...Jó énekütek, jó hangjuk vót, és énekütünk ott velük"

Szenna, Farkas István é, Kolat Julianna, 1900.

Az ~~az~~ andocsi búcsúra zarándokló fehértvári tömeg egyik legkedveltebb éneke volt menet közben az alábbi népének:

Van-e, aki nem szereti a szüz Máriát,
Midőn hozzá^{nk} így intézi anyai szavát
Mindnyájan énhozzám jőjjetek,
Letörlöm bánatos könnyeiteket.

Jőjjön ide a bánatos özvegy és árva,
Itt van a kegyes Szűzenye, megvigasztalja,
Mindnyájan énhozzám jőjjetek,
Letörlöm bánatos könnyeiteket.

Jőjjön ide, kit régente betegség csigáz,
Könnyes szemmel ölelje át a szent Szüz lábát,
Mindnyájan énhozzám jőjjetek,
Letörlöm bánatos könnyeiteket.

Égi anyánk tehozzád van szívünk végya,
Mert vértől sebzett lelkünk a gyógyulást várja,
Mindnyájan énhozzám jőjjetek,
Letörlöm bánatos könnyeiteket.

Siófok, Ángyán József, 1922.

Az ének szövege erősen hasonlít a somogyi tájon Betlehem keményszivű népe kezdetű népekhez, da erősen idézi a Vollygyűjtötte ordacsehi variáns szövegét és helyenként annak dallamfrázisait is; itt azonban sokkal szebb, méltóságteljesebb melódiával mutatta be Ángyán a fehértváriak kedvelt énekét.

Szent József kérte a Szüzanyát, hogy engedje meg, hogy valamijén rokonságnak emléket hagyjanak. Oszt akkor monta, hát mit haggyunk József?-Aszongya, ha megengeded, én kifaraglak tégedet, meg a kis Jézust. És akkor Szent József faragta ki azt a kegyképet/szobrot/; ezt akarták elégetni a törökök, de nem fogott tüzet; megfeketedni megfeketedett. Ez ment el Andocsról, én azóttá nem tudok Andocsra mennyi.

A Szentcsalád menütt, de látták, hogy messze nagy porfölhő van. Tudták, hogy az ellenség megy utánuk, a kis Jézust fétették. A Heródesnek a katonái voltak. És egy ember meg ott szántott, vetett, szekere-kocsija od vót. Akkor gonuták, hogy abba ēbujnak. De osztán nem lehetett, mer gyüttek ám közel. Akkor mondta/Mária/, jó ember, bujtass el bennünket! -S a földnek vót ojjan kis hajlása-, szongya, hát menjetek oda be! Ottan mej nem látnyi az utrú benneteket. Hát, mikor menetk/a katonák/, hát látták, hogy kel is a buza, szemlátomást nyól, nyól, nyól. -Mikor odaértek a katonák, má ringó érett buza vót. S akkor az embertü kérdezik: nem látta erre egy családot gyerekekkel?-Aszongya; Bizonyságom a Jehova, Velük itt beszéltem, Épp mikor e tábla buzát vetettem!-Aszongyák, hát te hüje, hisz annak má féléve!-Nem mondott akkor többet semmit az ember.-

És akkor ott maratt, le segittik aratni. Tizszer annyi termést adott az a föld, mit máskor.

Hát, így megáldotta az Isten az ember jóságát.

Osztopán, Perák Jánosné, 1906.

Részletek egy hiányos füzetből, mely az andocsi kápolna történetét mondja el.

"....Ezt a kápolnát a legenda szerint angyalok hozták az 1520-ik esztendőben Kalocsa városából épp úgy, mint angyalok vitték a Boldogságos Szűznek názáreti házát is Loreomba.

A kápolnának angyalok általi hozatalával a nép lelke sok szép legendát költött, de a régi iratok és okmányok tanulmányozásával kételkedni semmi okunk sincs a kápolna történetét és eredetét illetően.

Igaz ugyan hogy a kápolna áthelyezésének idejéből mi sem maradt fenn, mi a hagyományt beigazolná, de a később eszközölt vizsgálatok elég fényt derítettek mégis e dologra.

Az 1715-1728-ik esztendőben Volkra János gróf volt a veszprémi püspök. E nagy tudásu jámbor főpaphoz is eljutott az a hír, hogy az andocsi kápolnát angyalok hozták volna s hogy évenként a bucsujárók ezrei keresik fel. Az Isten szíve szerinti püspök, hogy a zárásokok lelki ellátásukról gondoskodják, elhatározta magában, hogy a kápolnához templomot építtet oly módon, hogy a csodálatos kápolna a templom szentélyét képezze s aztán az Isten házát zárásával fogja összekötni, melybe a buzgó Ferencremi atyákat telepíti meg, gondviselésükre bízván a templomot és a szentélyé változtatott kápolnát.

Mielőtt azonban zárda és a templom felépítését megkezdete volna, a kápolnáról folyó hír megvizsgálását rendelte el. E vizsgálat 1715-től 1719-iki időközben folyt le.

Régi és nagyon bizonyosnak tetsző hagyomány az, hogy Andocson kápolnát soha senki nem építtetett. De azért mégis volt itt kápolna, melyet a hívők különös kegyelemben tartottak. Tehát ha Andocson kápolna nem épült, úgy az itt létezőt különös, bizonyára isteni erő hozta ide, mint a néphit is vallotta.

-Továbbá, midőn a tudós Volkra püspök a hagyomány megvizsgálására tudós férfiakat küldött volna ki, Isten különös rendelkezéséből. Kalocsa városában régi iratokra jutottak, melyek egy csodálatos kb. kétszáz esztendő előtt történt eseményt beszéltek el, hogy egy napon tuniillik, egy igen kedvelt és látogatott kis kápolnát, nem találtak a régi helyén a kalocsai hívek, de sőt nem találtak sehol. Csodálatos megfejtethetetlen módon eltűnt. Valószínűleg isteni rendelkezés folytán, ismeretlen helyre vitetett. -Ugyancsak akkor, az említett fontos okiraton kívül találkozott egy nagyon öreg, loo évesnél öregebb ember is Kalocsa városában, ki állítólag, hogy a szintén loo évesnél idősebb atyja életében sokszor beszélt előtte az eltűnt kápolnáról. -"Ha ez így van, akkor a kápolna alapját Kalocsán fel is kell találni"-gondolták a kiküldöttek.

Munkához fogtak tehát és szorgalmas, fáradtságos kutatás után sikerült is az eltűnt kápolna alapzatára rátalálni. Midőn az eltűnt kápolna alapjára ráakadtak, pontosan megmérték annak nagyságát, hosszát, szélességét, a fal vastagságát, lerajzolták formáját s aztán jöttek Andocsra, hogy a mérések eredményeit az itteni kápolnával összehasonlítsák. Ugy találták, hogy itt minden de minden megegyez a Kalocsán talált fundamentummal s lehetetlen volt eltagadni, hogy az Andocsra csodálatos módon megjelent kápolna alapja Kalocsán van s a Kalocsán fölélt alap nem más, mint az Andocsra áthelyezett kápolna alapja. Ily fényes eredmény után ki sem kételkedett többé afelett, hogy az andocsi boldogságos Szűz kápolnáját csakugyan Kalocsáról helyezte át az isteni gondviselés Somogyvármegye közepébe.

De Volkra, a tudós püspök, mintha csak egy századdal előbbre látott volna, s tudta volna, hogy lesz kor melynek fiaiban nincs inyökre még a napot is lehazudják az égről, tehát hogy minden kételyt eloszlasson s kézzel fogható bizonyosságot szerezzen az igazság felől, valószínűleg isteni sugallattól indítva elrendelte, hogy még az andocsi kápolna is vizsgálattassék meg, vajon van-e alapja, vagy anélkül áll-e földön. Mert ha angyalok hozták Kalocsa városából, hol alapját hátrahagyták, akkor Andocsra fundamentuma nem lehet.

A vizsgálatra kiküldöttek meg is jelentek a kápolnánál hosszú rudakkal, hogy azokkal a fal alját kikémléjék. Szándékuk volt a hosszú ruda, kat a fal alatt keresztülszúrni, ami alap hiányában nem lesz nehéz. A kiküldöttek egyike egy világi nemes ur, kapta tehát a rudat és megkezdte a kémlelést. A falazat tövét kereste, az alá iparkodott a keze ügyében lévő rudat tolni.

Egyszerre azonban úgy érezte, mintha hátulról egy láthatatlan kéz-szörnyű erővel ragadná meg és rántaná vissza. Szívét fagyasztó félelem töltötte el s egész testében reszketve mondta el társainak érzését, hogy ő a kémlelést folytatni nem bátorkodik.

Ugyanezt a félelmet érezték magukban a többijele volt s próbálni akaró világi és egyházi urak is.

Igy tehát a nyomozás teljesen nem hajtatott végre, de azért nagyon sokat bizonyít; mert az a megfélemlés, mely visszartténté a vizsgálókat, Istentől származott s azért magában véve is erős bizonyításkul tekinthető. A lefolytatott hosszú évek óta tartó vizsgálat, melyet Kalocsán gróf Csáky Imre érdek rendeletére Kovacevics György prefektus világi és egyházi személyekkel végzett 1715-ik esztendőben, míg Andocsra Volkra Hános gróf püspök utasítására Mihály István udvari káplán és páter Imre nevű piarista atya szinte világi nemes urakkal egyetértve s ellenőrizve eszközöltek 1719-ik évben befejeztetett a további vizsgálat, mert a jámbor Volkra püspök megértvén az eseményeket. Azonban szándékát végrehajtotta, a kápolnához gyönyörű teplotot s mellé hatalmas g

zárdát építtetett, melybe szent Ferenc buzgó fiait telepítette meg. Azóta a szent Ferenczendi atyák birják a csodálatos kápolnát; ők őrzik a káplna drága kincsét, a boldogságos Szűz Mária csodatevő szobrát; ők tördelik az évente sok ezrenként idezarándokló ájtatos hívőknek az örök élet-kenyerét.

Íme az andocsi kápolnának rövid története!

Tagadhatatlan tehát, hogy e szent kápolna méltó párja a boldogságos Szűz názáreti házának, mert valamint ezt angyalkezek Názáretből Loreomba vitták, ép úgy- több, mint valószínű, hogy az andocsi kápolnát is, isteni erő Kalocsa városából Somogyba helyezte át, hat esztendővel a mohácsi szerencsétlen ütközet előtt, talán, hogy a ránk zudított pusztulástól meg mentődjék és itt csodálatos módon, immáron négyszáz esztendő óta áll fönn, még pedig- erős meggyőződés és időközi vizsgálódás szerint- alap nélkül és nem roskadoz Ugy van: nem mert az Isten különös gondviselése őrködik felette.

Őrködjék is mindenkor, a századok végéig. És mi-késői unokák- e Haza szülöttei, becsüljük is meg, tiszteljük és féltve őrizzük e kegyhelyet, emeljük és tegyük még látogatottabbá, ismertebbé széles e Hazában. Hozzunk áldozatot a csoda kápolnához épített templomnak meg-nagyobbításához, renoválásához; varázsoljuk át még szebbé a körötte levő területet; tegyük lehetővé a hosszú, fáradtságos utat tett zarándokok lelkét és testét pihentető hajlékát; vigyük kersztül Mária községének, eme nagy, csoda-kegyhelyének mindenki általi könnyed megközelíthetőségét.

Ha Mária Országá el nem hagyja őt s ha érte minden áldozatra kész, úgy Magyarország Nagyasazonya, védő szűz Anyánk sem fogja elhagyni soha sem-ez árva nemzetet!"

Mária csodái Andocson

".....Halljaunk e csodák közül néhányat, melyek Andocson, az ő kedvelt kegyhelyén történtek közbenjárása által.

1. Kelletlen vendég a fájdalom; nem szoktuk hívogatni, mégis nagyon gyakorta bekopogtat szívünk ajtaján. Ily hivatlanul kopogtat be az 1720-ik esztendőben Váradi István foki lakos és felesége szívének ajtaján is. E házaspárt a mondott időben egy gyermekkel szerette meg az Isten. De az ujszülöttet a jámbor házaspárnak csak fájdalomra szolgáltatatta. Az ugyanis világtalanul lépett a világra. Az édes anyának szemei hiába mosolyogtak feléje, a szegény kisdéd-nem látta ezt.

Bénatos szülői fűhöz fához kapkodtak-de hasztalan. A gyermek vak marad Testileg nőtt, fejlődött, de szemei lezárva maradtak. Már elmúlt egy éves is és még mindig éjjeli sötétség űlte meg pilláit. A szegény szülők reménye foszladozni kezdett. Azt hitték, hogy örökös nyomorék, más nyugge-baja lesz a gyermek. De nem! Volt még egy mentő-deszka s ebbe kapaszkodtak. Ez pedig Mária kegyessége volt.

Tudták jámborságukról fogva, s meg voltak győződve, hogy Mária akarata legigazabb hozzájuk. Ő hozzá tekintettek tehát. Az andocsi csodatevő képhez az ő szobrához fordultak segélyért, hozzá jöttek tehát kisdédükkel. Ugy eshetik, hogy ez a jó Anya imádságuk révén felnyitja kegyelme kincstárát. És reményük nem is csalta meg, mert Mária kisdéd szent fiától a szerencsétlen kisdéd szemvilágát, eltávolította a gyermek szeméről a vakság sötétjét.

Óh, mint örültek a boldog szülők! Sűrű, hálátelt könnyhullatások között mondtak köszönetet a betegek gyógyítójának, ki ily nagy kegyességet cselekedett gyermekükkel.

2. Linkenstein Györgynek huga nyomorék beteg lévén; tudta pedig bátyja, aki egyszersmint az Althan ezredében ezredes volt, hogy az andocsi bold. Szűznél sok csodák történnék; ezért ajánlatára 1725-ik évben Székesfehérvárról őt is oda vitték.

És midőn itten a templomban mankókon állott volna a jártasságának vége lévén, -szent áldozása után egyszerre mankóit elveté és egészsége csodálatos módon visszatért.

3. Horváth György szőládi lakost 1727-ben iszonyu láb-fájás kezdte gyötörni. Minden pillanata kín és fájdalom volt. Ugy érzé, hogy soká már nem bírhatá, kinjait elviselni; a borzasztó fájdalmak minden ~~XXXXXXXXXX~~ ~~XXXXXXXXXX~~ nyugalmat bkitudtak szivéből, .Ily kínos helyzetben majd minden orvosszerrel, orvosai tanácsára, kísérletet tőn, de hasztalan. Borzasztó kínjai közepette eszébe jutott az andocsi bold. Szűz. Halogatás nélkül elviteté magát oda s Hozzá, szive mélyéből buzgón esedezvén. És ez a nagy jószágos jó Anya nem zárta el fülét, megnyhitette fiának kinjait, sőt szent. Fiától a teljes gyógyulás kegyelmét is ki- eszközölte, úgy, hogy a nehéz beteg-Nagy boldogasszony ümepére már lábain jöhetett ismét az andocsi kegyképhez, hálát mondani Máriának, a kegyelmes szűz Anyának.

4. Istennél semmi sem lehetetlen, -mondá Gábrile arkangyal Máriának. A maga oktából győződött meg erről 1731-ik évben Gyurkovits Ilona urnő, Sitor Györgynek, Kaposvár város gondnokának hitestársa. A szegény asszonyt nehéz betegség döntő ágyának. Sok szenvedéssel kellett megküzdenie és ő mindent a szent megadás szelidségével fogadott. Betegsége mindegyre jobban hatalmasodott. Nap-nap után veszélyesebb jellegűt öltött az; a test gyöngült, az erő fogyott; nem nagy reménység volt életbenmaradásához. A szerető férj minden emberi segélyt, minden orvosi tudományt igénybe vett. Felvivé Budapesgtre is, tudósabb orvosok elé, de minden fáradság és anyagi áldozat kárba veszett. A beteg megmentése lehetetlen volt. A tudós professzorok kimondták felette az ítéletet, hogy rövidesen-halni fog. A jó férj zokogott, mint a gyermek s a fájdalom neje elvesztésén minden nyugalma fölverte. Az orvosok véleményét nem néfte közölni feleségével, nehogy annak fájdalmát-ugy vélte-

evvel is szaporítsa. Ámde a titkolóság a szerető nő szemeit nem kerülte ki. Ő belátott férjének lelkébe s annak legfélreesebb szegletében rátalált a takargatott titokra. Ha nem mondták is neki, szinlette ő az ítéletet. Szívét fájdalom szoritotta össze s szeméből sűrűn peregtek alá forró könnyei. Bár készen volt a nagy utra, de úgy szeretett volna még kedves, szerető férje mellett maradni, annak gondviselője, öröme és boldogsága lenni. Lalke határtalan fájdalomában szemeit égre emelé, kezeit keblén összekulcsolja és esdeklő hangon így sóhajt föl: "Óh andocsi Szűz Mária, jöjj segedelmemre!" És ime, akiről tudós orvosok már lemondtak, ki már a halálnak volt szánva, ki a sir szélén állott már-ime egy sóhaj folytán kiszáll ágyából hirtelen, egy pillanat alatt meggyógyul az andocsi Szent Szűz véghetetlen kegyelméből. Óh!-Istennél semmi sem lehetetlen.

5. Az andocsi szent Szűz különös kegyelmében részesült 1732-ben Márton Ádám tamási lakosnak a felesége. E nő 4 éven át erős vérfojtásban szenvedett, sokat, nagyon sokat betegeskedett s végtére reje annyira elgyengült, hogy ágyának esett. Nagyboldog-Asszony ünnepének közeledtével egy éjszaka-lázálmában-3 szüzet látott vala. A középső hozzá közelített és így szólította meg őt: Menej Andocsra, nagy ünnep lesz ott, ime sokan sietnek e helyre, ott meggyógyulsz. Reggel felébredvén-álma eszébe jutván s tündődött felette annál is inkább, minthogy Andocsról ő még mit sem hallott. Közölvén férjével tehát álmát és óhaját s noha igen elgyöngült volt, állni sem tudott már, mégis erőt vett magán-Andocsra zarándokolni. Férje és mások segélyezése, gyámolítása mellett a szent helyre érkezett. És menyire meg volt lepve, midőn a kegytemplomba lépven a főoltár fölött megpillantja a 3 szüzet, kiket álmában látott/a Mária szobrot ui. Dotottya és Katalin vértanuk veszik még körül/. Szívében a reménynek egy új sugara támad. Biztosra veszi, hogy álma teljesül. Buzgó lélekkel borul az oltár kövére, bizalommal esedezvén a középső Szűzhez Mária-hoz, aki őt ide hívta. Majd töredelmes gyónását elvégezvén, magához vévén az isteni báránnyt-áldozása által s úgy megtisztult szív és lélekkel megint csak odaborul a csodatevő szobor elé, a hideg márványra, felajálja ájtatosságát Szűz Mária-nak, esedeklését megújítja kéri, hogy nyerje ki szent fiától testi egészségét is. És ez a könnyőreletes jó Anya, ki soha egy könnyörgés elől sem zárkózott el, meghallgatta szenvedő leányát, ez megnyerte azt, hogy egészséges testtel-lélekkel hagyhatta el a szent, a csodatevő kegyhelyet.

6. Valóban boldog az, kit Mária ily kegyelemben részesít. És mit szóljunk arról, ki többször is részesült ily hatalmas, nagy kegyelemben.

Három év mulva az előbb elbeszélte csoda után ismér nehéz betegség lepte meg Márton Ádámné tamási lakost. Megint így esett és úgy tetszett, hogy utolsó pillanatai is elérkeztek, -már a halállal vívódott. A körülállók a haldokló feletti imát végezték, várván a pillanatot, mikor lelke kiszakad testéből, -hogy szeméit befogják. A haláltusa alatt egyszerre szívébe jut Mária, ki megszabadította már őt a haláltól egy ízben. Ismét az andocsi Szűzhoz fordult tehát. S most sem csalatkozott. A körülállók nagy csodálkozására a haldokló egyszerre kezd magához jönni, arcáról a halál halványsága elvonul, szemében felgyul az élet tüze, kiszáll ágyából és örömei kiáltja hogy semmi baja, -meggyógyult! Igen- meggyógyította az andocsi bold. Szűz, kihez hívással, bizalommal fordult.

7. Vasvármegye Rohonc községből eredő Szeidl Veronika, luteránus vallásu 45 éves hajadon, 18 éves korában súlyos betegségbe esett. Hosszas, évek óta tartó betegsége alatt buzgó fohással fordult Istenéhez megdegitése végett. Valami belső ihletésből 1733-ik esztendőben Mária-Cellbe indult, hogy valamiképen ott az egészségét visszavehetné. De mivel a szent gyónáshoz s így áldozáshoz sem járulhatván, szomorodott szíjvel visszatért. Utközben azonban hallott valami fényességből zengedező szöveget, mely azt jelenté neki, hogy menne az andocsi Bold. Szűzhoz s hogy ott meggyógyulna.

Soha sem hallván ennek előtte e községet emliteni senkitől sem s csodatevő utját sem ismeré, mégis a szózat hallatára elmenvén buzgó áhitattal szívében Andocsra, holly a bold. Szűzhoz golyamoda meggyógyulásért. Majad a katolikus hitre áttérvén-meggyónás és szent áldozás után-tökéletesen meggyógyult s hirdetvén falujában az andocsi csodatevő Mária kegyelmét.

8. 1839. évben, apr. hó 25-én esett az itt következő csodás esemény. Németh Karolin székesfehérvári lakosnak, hat éves Pál nevű fiacskája halálos betegségbe esett. Az orvosi tudomány nem tudott rajta segíteni. Édes anyja látván ezt, a Mindenhatóhoz fordult s őhozzá emelé könnyes, eséklő szeméit. Különös buzgalommal kérte Máriát sőt fogadást is tett, hogy meggyógyulása esetében gyermekével Andocsra siet, a szent Szűz csodaképehez. Fogadalma és ájtatos imájának végeztével halódó gyermekéhez siet és nagy örömmel látja, hogy a halálgyötrelen megszűnt s a gyermek csendben alszik. E nagy jótéteményt meghálálendő, mindig is készült fiacskájával Andocsra zaránd-okolni, de a tél zordonsága meggátlá szándéka véghezvitelében. Mintha csak inteni akarta volna a jó Isten az anyát, hogy nem kell minden nehézségtől visszariadni, -a kis Pál tavaszra ismér súlyos beteg lett. Ekkor Istenben vetett bizalommal vette karjaiba gyermekét az anya s egy cseléd kíséretében Andocsra, sietett. A gyermek állapota mitsem javult, dőt még rosszabbra fordult. Másnap reggel az anya, szívében bizalommal Mária iránt,

a kegytemplomba sietet, míg halódó gyermekét szállásán, a cselédje felügyelete alatt hagyta. Nagy bugalommal és áhítatos szívvvel, hő imádsággal fordult Máriához. Könnyew szemmel hallgatta a szentmisét s egyszerre csak Urfelmutat-és után ismerős kopogást vél hallani mögötte s, midőn hátra tekint, véghetetlen öröme, fiát látja közeledni, ki több hónap óta még lábaira sem állhatott s akit félóra előtt-haldokolva hagyott hátra, .Ime-most ő közeledik feléje biztos léptekkel-felgyógyultan. A boldog anya örömkönnök közt borult a földre és úgy köszönte meg Mária segítségét, Mária jószágát. -Óh Szüz Anyám! mily kegyes a te szived, mily véghetetlen jószág vagy Te!

9. 1855-ik évben Balogh András dunaföldvári lakosnak Isteván nevezetű fia az un. patics nyvalyában esett. Ebből felgyógyulván, beszélő tehetségét vesztette el. Egyetlen szót sem tudott kiejteni. E szerencsétlenség által nagyon is szíven talált édes anyja a pünkösdi bucsukra Andocsra hozta egyetlen gyermekét: Ugy eshetik, megkönyörült rajta Mária. Buzgón kérte is a bold. Szüzet, hogy tekintsen szerencsétlen gyermekére és könyörüljön rajta: adja vissza nyelvének használatát, Ámde úgy látszik, az isteni hatalom másként határozott. A bánatos anya szeméről nem törölte le a fájdalom kömyűit, szívet nem vigasztalta meg. Kérése nem talált meghallgatásra, gyermeke továbbra is néma maradt. Elgondolhatjuk, mennyire fájhatott az édes anya szíve. Sirva hagyta el a szent Szüz kegyelemképét. A templom küszöbéről még egyszer visszatekintett a szoborra. És e tekintetben annyi kérés, annyi esdeklés s oly nagy fájdalom volt. De hasztalan! A nyelv kötelékei nem oldódtak fel. Az anya azonban nem adta fel reményét. Tudta, hogy Máriának kell segíteni -mert ő az irgalom anyja. E nagy mélységew bizalma nem is csalta meg, mert Bölcse nevé faluban-Tolna megyében-a néma gyermek nyelveinek kötelékei feloldódtak és érthetően, a legnagyobb kömyedséggel kezdett szólni, a körötte lévők nagy álmélkodására. Így jutalmazza a Mária a kitartó bizalmat.

10. Vajay Zsuzsanna, földvári illetőségű, 1861-ik esztendőben szenevilágát veszítette. Sokat, nagyon sokat siránkozott e nagy csapás miatt de reményét nem veszíté el soha, noha orvosai már mindent megpróbáltak vele. Bizott az andocsi bold. Szüzben. Régi ájtatos szokásuk a dunaföldváriaknak, hogy pünkösdi ünnepén évente meglátogatják Mária kegyképét Andocson. 1862-ik évben Vajay Zsuzsanna is elvezetteté magát a szent helyre, hogy itt könyörögjön Máriához. Oh, mily buzgósággal kérte az Isten szent Anyját. Bár nem láthatá a kegyszobrot, bár testi szemeivel nem tekinthetett föl rá, de mégis érezte, hogy itt-nagyon közel van Mária, mert szívében egy eddig soha nem érzett édes vigasz éradt szét. Jámber szokása dunaföldvári körmenetnek, hogy ájtatos énekek zengedezése között kivonul a közeli, csodaszép helyen épült kálváriára is. Így vonalt

1862-ben is. Az ájtatos lelkek a világtalan Vajay Zsuzsannát is magukkal vezették, a szentkeresztuti ájtatosság végeztével visszaindult a körmenet a kegytemplomba. Közöttük volt a lakó nő is. Egyszerre élénk mozgás támadt a világtalan köztül, ki hangos sikoltásba tör ki és zokogásra fakad. A szent ének megszakad és mindenki a siró nő felé siet, ki ott térdel a kocsiút porában. Majd fölemelvé fejét és gyönyörű tiszta sze meivel az Ég felé tekint. ~~"Meggógyult és lát"~~ "Oh hála neked bold. Szűz, ki meggyógyítottál!" - rebege a meghatottság hangján. "Meggógyult és lát!" - kiáltá a sirva fakadt tömeg. Nem volt egyetlen száraz szem az egész körmenetben, mindenki könnyezett s a lelküket még nagyobb buzgóság szállta meg. Kit ne hatott volna meg a csoda amely mindenki előtt oly nyilvánvaló volt?

Ime mily kegy mindez, - mily jó az andocsi szent Szűz!

S nem mulik el egyetlen egy évtized sem, hogy újabb és újabb csodával ne gazdagítaná az andocsú bold. Szűz a hozzá bizalommal, buzgó ájtatos szívvél fordulókat.

Ki meri még tagadni a megtörtént csodákat, amelyek nemcsak a múltban, de a jelenben is előfordulnak? Ki meri tagadni az igazságot, amelyek okmányokon, orvosi vizsgálatokon alapulnak s amelyeknek még most is élő tanúi vannak? És akikkel megtörtént a csoda a legújabb időkben, azok még most is életben vannak. Minézek számtalan bizonyosságot szolgáltatnak Mária kegyessége, irgalmassága, könyörületessége és jóságos volta mellett. Sok, nagyon sok csoda történt a u andocsi kegyesobornán. Nem e füzetke sokkal kisebb, hogysem minden leíródnék. Azonban, aki szereti Máriát, aki Őt tiszteli, annak nem szükséges többet hozzaködni e elő. Mindenki meggyőződhet arról, hogy Mária valóban kegyes, csodát művelő anya, ki szives-örömet hajol gyermekei buzgó kérelmére és vigaszt nélkül soha senkit nem ereszt el!

Szeressük azért Őt mindannyian, mit legjobb anyánkat Máriát, ki viszont szeret mindannyiankat! Szeressük és tiszteljük Őt, különösen mi magyarok, mert e nemzet iránt mindenkor, a legvészesebb időkben is, oly irgalmas, oly kegyes szószólónk volt a hatalmas nagy Istennél! Forduljunk hozzá bizalommal minden bajainkban; tőle kérjünk vigaszt, ha szomorúság lep meg; tőle enyhülést, ha szenvedünk; meneküljünk pártfogása alá, minden üldöznek bennünket. Hidd meg kedves keresztény ^{megyer} testvérem, sohasem csalódom, ha bizalmadat Ő benne helyezed. Keresd fel azért andocsi kegyesobrárt minál gyakrabban, de évente egyszer minden esetre, és tiszteld Őt azon oltár előtt, melyet az angyalok lilomkarjai hoztak Somogynak drága kincs gyanánt.

Szükségünk van oltalmára, szükségünk vantomására nekünk magyaroknak különösen, kik egyedül vagyunk a népeknek nagy ármadában e föld kezekekségén. Mindenünk csak Ő-s ha inségünk, csapásunk van s ha üldöznek, megaláznak és elnyomottá tesznek, csak Ő hozzá fordulhatunk, hiszen

Magyarország,-Mária országa!E nehéz időkben,különösen is helyezzük
bizodalmunkat Magyarország Véda szonyában s esdve könyörögjünk hozzá
Keressük Őt fel az andocsi kegyhelyen még számosabban s harsogón
zengjen régi énekünkŐ"Boldogasszony Anyánk,-réhi nagy Pátronánk"

/a hiányos füzet otolsó lapján néhány sor még olvasható egy imarészlet/

A már ismertett legszebb andocsi éneket a tabi Balikó Béláné eltérő dallamváltozattal énekelte abból a ponyvakiadásból, amit a szőlősgyörki Kenderessy Danyi P. Pál állított össze/ Istenes énekek háború idején. -Bp. III. ker., Bartalits Imre könyvnyomdájából. -Angyalok királynéja az andocsi csodákkal tündöklő képéhez. Nőj tája: Mártirok asszonya, egek királynéja./

Üdvözlégy ezerszer mennyország szépsége,
Andocsá te templomnak legfőbb ékessége,
Angyaloknak ékes királynéasszonya,
Csodákkal tündöklő boldogságos anya.

Üdv. l. ezerszer csodáknak csodája,
Te vagy a szent József kezei munkája,
Kit Gábiel angyal szent társaságába,
Szent József faragott Arimathiába.

Üdv. l. ezerszer, kit az égi karok,
Kalocsáról hoztak ide az angyalok,
Mária, Mária, andocsi virágszál,
Ezeröttszázhuszban, ki itt felvirultál.

Üdv. l. ezerszer, andocsi Szüzanya,
Kinek jobb karján ül az Isten szent fia,
Mária, Mária, andocsi szép rózsza,
Andocsi templomnak tündöklő csillaga.

Üdv. l. ezerszer szemeink szépsége,
Lelünk nagy öröme, szívünk ékessége,
Mária, Mária, andocsi drága kép,
Kit örömmel szemlél a buzgó búcsús nép.

Tab, Balikó Béláné, 1909

A májusi ének ismert szövegét is eltérő dallamra éneklé Balikóné
Eljött a szép kikelet, nyílik a virág

E szép éneket zengje az egész világ,
Ó, májusi szép virág, szagos iboja,

Szép koszorút készítettünk szent oltárodra.
Nincsen nálad szebb virág, ó, szüz Mária,

Mert te vagy a virágok szép királynéja,
Égi anyám, meg ne vessed a kérésemet,
Arra kérlek, ne hagyj el soha engemet.

Magadnak választottad e szép hónapot,
Halljuk kegyes ajkadról a szent szózatot,
Jertek hozzám mindnyájan e szép májusba,
Vegyetek részt anyai szent áldásomba... stb., Gyakorta változtatja
mind az éneket, mind az ismert szövegeket is; szinte újraformálja
a májusi-búcsús-éneket.

Búcsúsénekeink közül a legnépszerűbbek közé tartozik megyénkben ez az ének, ami természetes is, hiszen elsősorban Andocshoz kötődik szövege/bár-mint az a népi gyakorlatban más esetben is előfordul-, a kegyhely nevét behelyettesítik; ebben az esetben azonban az Andocsi Szüzanya és kápolna Kalocsáról való idekerülését és az 1520. évének dátumát kihagyják a szövegek közül/. Kétféle dallamra szokták énekelni a zarándok-csoportok; most a gyakorlat szerinti régebbivel éneklünk Ángyán József.

Üdvözlégy ezerszer mennyország szépsége,
Andocsi templomnak legfőbb ékessége,
Mennyországnak ékes kirájnéasszonya,
Csodákkal tündöklő kinyílt szép, rózsa.

Üdvözlégy ezerszer, kit az égi karok,
Kalocsáról hoztak ide az angyalok,
Mária, Mária andocső drága kince,
Kit örömmel szemlél a buzgó búcsús nép.

Amerre téged a szent angyalok hoztak,
Füvek, fák, virágok földig lehajoltak,
Égi illatára, Somogy vármegyére,
Balaton vidékén, Andocsnak völgyére.

Az angyalok után mi is ide jöttünk,
Drága nevednapján, hogy szivből köszöntsünk,
Köszöntsétek velünk ifjak és öregek,
Gazdagok, szegények, árvák és özvegyek.

Andocsi Szüzanyánk azért jöttünk hozzád,
Buzgó kérésünket hogyha meghallgatnád,
Nyerj fiadtól nekünk erőt, egészséget,
Szép magyar hazánkra áldást, békességet.
Andocsi virágszál, bűhünk bocsánatát,
A Szenthéromságnál nyerjél boldog halált,
Szüz karodon ülő kisdéd Jézusoddal,
Dicsértessél mennyben a szent angyalokkal.

Az ének szövegét és áriáját vö. a szenyéri asszonyok énekével. A kegyhellyel kapcsolatos legendás elbeszélések számtalan változatát lásd megfelelő fejezetünknel.

*beírva az andocsi legendán
után. (7)*

Istenes énekek háború idején.

Kiadta Kenderesy-Danyi Péter Pál

Szöllős-Győrök.

Te, Balázsné éneke!?

Budapest, III. Bartalics Imre

Könyvnyomdájából.

Első

Nótája: Mártírok asszonya, egek királynéja...

Üdvözlégy ezerszer mennyország szépsége,

Andocsi templomnak legfőbb ékessége,

Angyaloknak ékes kirájnéasszonya,

Csodákkal tündöklő boldogság és anya.

Üdvözlégy ezerszer csodáknak csodája,

Te vagy a Szent József kezei munkája,

Kit Gábrriel angyal szent társaságába,

Szent József faragott Arimathiába.

Üdvözlégy ezerszer, kit az égi karok,

Kalocsáról hoztak ide az angyalok,

Mária, Mária, andocsi virágszál,

Ezerötszázhuszban ki itt felvirultál.

Üdvözlégy ezerszer andocsi Szüzanya,

Kinek jobb karján áll az Isten szent fija,

Mária, Mária, andocsi szép rózsa,

Andocsi templomnak tündöklő csillaga.

Üdvözlégy ezerszer szemeink szépsége,

Lelkünk nagy öröme, szívünk ékessége,

Mária, Mária, andocsi drága kép,

Kit öröme el szemlél a buzgó bucsus nép.

Amerre téged a szent angyalok hoztak,

Füvek, fák, virágok a földre hajoltak,

Égi illat terült Somogy vármegyébe,

Balaton vidékén, Andocsnak völgyébe.

Háromszáz és kilencvenöt éve annak,
Andocson tündöklesz, ragyogsz a magyarnak,
Sok százezer lélek megpihent már nálad,
A fáradt zarándok nyert nála nyugalmat.

Az angyalok után mi is ide jöttünk,
Piros pünkösdi napján hogy téged köszöntsünk,
Üdvözlégy Mária, pünkösdi szép rózsá,
Ki mánékünk virulsz az andocsi templomba.

Szívünk gyászruháját vessük le immáron,
Andocsi Szűzenyát köszöntsük mindnyájan,
Köszöntsétek velünk ifjak és öregek,
Gazdagok, szegények, árvák és özvegyek.

Kinek ide jöttünk szent tiszteletére,
Vessük szemünket tündöklő képére,
A bűnbánat könnye fojja le orcánkat.
~~Akik itt szemléljük drága Szűzenyánkat.~~

Csodákkal tündöklő drága képe előtt,
Essünk tárdolinkra szent oltára előtt,
Minnyájan sirjuk ki előtte magunkat,
Mert ő nagy, hatalmas, megéld mindnyájunkat.

Andocsi Szűzenya ezért jöttünk hozzád,
Buzgó kérésünket higgyha meghallgatnád,
Nyerj fiadtól nekünk erőt, egészséget,
n
Szép magyar hazánkra áldást, békességet.

Ments meg minket anyánk testi, lelki kártól,
Szöllőhegyeinket a filokszarától,
Tüztől és a vitől, a nagy jégveréstől,
Lábas jószágunkat őrizd a dögvésztől.

Andocsi Szűzenya, bűnünk bocsánatját,
Szeft fiadért nyerjél nekünk boldog halált,
Szűz karodon álló kisdéd Jézusoddal,
Divsérjünk mennyekben a szent angyalokkal.

Irta, Balukó Béla, 1914

Második ének

A sok tündékkal tündöklő andocsi szüz Mária képéhez.

Dallam: "egkötöttük a koszorut szüz Máriának stb.

Üdvözlégy Mária mennyország szépsége,
Andocsi nagy templom legfőbb ékessége.
Bus szivünknek vigalma, fáradtagnak nyugalma,
Sok csodákkal tündöklő andocsi Szüzanya.

Üdvözlégy Mária, óh, te szépek szépe,
Kinek Andocson ragyog csodálatos képe,
Kit buzgón tisztelünk, nagy örömmel szemlélünk,
Sok csodákkal... stb.

Üdvözlégy szüz Mária csodáknak csodája,
Andocsi templomnak viruló rózsája,
Kit Szent József jegyesed kezeivel készített.
Sok csodákkal... stb.

Üdvözlégy Mária, akit Kalocsáról
Kápolnáddal Andocsra hozattattál egykor.
Angyalok karjain, szent hitünknek szárnyain.
Sok csodákkal... stb.

Üdvözlégy szüz Mária szegénynek, gazdagnak,
Ki Andocson tündökölsz, ragyogsz a magyarnak,
Anyai kegyed ragyog, fénysugarad rám ragyog.
Sok.... stb.

Oh, mennyei Szüzanyám, képed előtt kérünk,
Azért jöttünk tehozzád, tőled áldást kérjünk,
Áldd meg mi családunkat, áldd meg szép országunkat.
Sok.... stb.

Áldj meg minket Mária életünk pályáján,
Jobb karodon Jézussal, halálunk óráján.
Segíts kérlek Szüzanyám, a mennyekből jőjj hozzám,
Sok csodákkal tündöklő andocsi Szüzanya.

①
2. változat.

Az andocsi Kápolna-és szentkép-legenda

"Kalocsán~~x~~ egy nagyon rossz életű uraság lakott. Mikor az meghalt, betemették a kápolna kriptájába. A szűz Mária ez~~x~~ért nem szeretett ott lenni és ezért a nép kivette a kriptájából a tetemet, de an~~x~~nek a rokonai felgyújtották a templomot, és a Szűzanya ottan megfeketedett, megbarnult... Andocson pedig a mostani templom hején egy erdő volt még abba az időbe, ahol egy kanász legeltette a disznókat, s reggel mikor ment arra, akkor látta, hogy ott egy kápolna van, és benne van~~x~~a Szűzanyának a szobra. A Kalocsáról, mikor el~~x~~hozták a kápolnát és Szűzanyát, akkor a kápolnában megszólalt a harang. Még az~~x~~ok~~x~~ a rudak is megvan~~x~~akⁿ a templomba, amijen vitték az angyalok a szűz Máriát.

Állítólag ezt a szobrot még Szent József faragta. A kalocsaiak nagyon siratják mindig, hogy eljött onnad a szűz Mária, és a búcsú~~x~~kor sirva kérik, hogy menjen vissza hozzájuk.

Ez ~~x~~mai szűz Mária má nem az a régi, mer mi fiatalok voltunk, és annak gömbölkü arca volt nekije; ennek meg kicsit hosszukás, meg ki van füstve is már. Hogy hova lett a régi, nem tudja senki"

Törökkoppány, Ócsag Gáboréknál, nőtársaságban

Egy másik változat szerint részletesebb a legenda elmondása, melyek közül hallgassunk meg néhány hiedelmi, majd történelmi vonatkozású elbeszélést is. Közlésünkben egyik-másik elbeszélésnek csak rövid kivonatát ismertetjük; másokat a felvételeinken is hallgató teljességben, mivel nemcsak a naiv néphit szempontjából érdekesek,

hanem kitűnő előadású adatközlőink szinte novellisztikus szépségű előadásaiban és olvasmányosan élvezhetjük. Ez országosan is elterjedt legendatörténet sokfelé elterjedt már régesrég, s így nem csupán istóriás szerzemények között találkozunk vele, hanem az egyház által is támogatott népszerű kiadványokban stb. Figyeljük meg a hites Perák Jánosné/1906/ osztópányi elmondását:

" Ugy hallottam, hogy az angyalok hozták Kalocsáról aranyrudakon, mer Kalocsán rosszak lettek az emberek, elromlottak ..Fájt a Szüzanyának, s ott hatta őket...A kalocsaiakkal beszéltem én, azok aszonták, hogy a kápolna helyén hiába vetnek akármit, ottan csak gyopár van, nem terem más semmi...Amēre vitték az angyalok, a fák āra hajútak, és így taláták meg Andocson. Az aranyrudak is megvannak Andocson, amijjen hozták a kápolnát; ezé nincs fundamenuma...Na, és itt is rosszak lettek az emberek, Andocson is itt akarta hanni őket a Szüzanya. Hanem-aki vót az egyházfőnök, ismertem is őt, meghātt, az bizonyiságot tenne...A templomatya azt mondta, hogy szomorú hirt mond nekem: fél négykor hajnába megszólátak a haragok, s akkor ő szalett, hogy mé harangoznak, se tűz, se semmi; látta ottan, az templomajtóba vót a kegykép, és akkor könyörgött neki, hogy ne hagyja ott őket. Sirval könyörögtek, fogadták, hogy a népet jóra kéri, megjavúnak a népek...bevitták az oltárasztalra... és magátú fölszátt a képbü vissza a helire az oltárra... És nem nagyon sokára, pár évre, elment szüz Mária! Nincs andocsnak kegyképe! -Akkor, hogy ne tudoggyék ki, akkor vettek egy Mária szobrot, avval, hogy az ~~az~~ összetört, mert restaurányi akarták. Azé vettek egy másikat. Az a régi Fekete-Mária!, mer a törökök el akarták égetnyi és a füst megfogta, de tüzet nem fogot, pedig fábú vót."

A továbbiakban még szólt arról, hogy egy régi könyvből azt is olvasta, hogy a Szent József kérte a Szüzanyát, hogy rokonságának emléket hagyva, hadd faragja ki Mária szobrát. Majd így fejezte be szomorúan elmondott történetét: "Elment, én azotta nem tudok Andocsra mennyi!" *12. példatári leírás a kalocsai kápolna történetéről*

A szennai Farkas Istvánné, Kolat Julianna /1900/ így tudja a legendát: "Mária, mikor Kalocsán vót, a kalocsai nép nagyviseletü vót. Mária má nem nézhette, aztán elindult, hogy ott hagyja őket. Először megszóllamodott a harang, ő szépen elindult. Akkor möntek a kalocsaiak, s viisszasírták. Másodsor is csak elindult, meft látta Mária, hogy nagyon büszke a nép. Harmaccos aztán szépen az angyalok rudra fogták és elhozták Andocsra. Amerre jöttek, füvek, fák összehajoltak; még máig is ojjan burogba vannak...A kápolna elválík a templomtul, nyilás van köztük. Mer kápolnástul hozták Máriaat az angyalok aranyrudom....Gyalog szoktunk mönnzi proseccióval, osztán ott vöttünk ijjen füzetkéket búcsás énekéket, imákat; éhoztuk haza, s szoktunk itthon is belülle énekünyi...Akik árulták, jó hangjuk vót, és énekütünk mi izz ott velük"

Molnár Imréné/1918/Pogányszentpéteren így tudja a történetet: "Kálocsát, mikor megszállották a tatárok, nagyon megszegyenítették a templomot, és ez a Szüzanyának nagyon fájt. A tatár elősször a nőket hurcolta be a templomba, majd elment, hogy az ökröket kösse be.

Mikor az ökröket odavezette,arra az angyalok elhozták a kápolnát Andocsra,és amefre hozták vasrudon,azotta a fű is mindig meghajol.Mikor én elvoltam Andocsra,való igaz,hogy keletrü nyugat felé van a fű meghajolva..Kámpics Károjné tanna errü sokat beszélni,de már meghátt .

A siófoki Ángyán József/1922/ gyerekkorától állandó résztvevője mind az andocsi,mind más búcsáknak.Ő negyénjétől ugy hallotta,hogy az angyalok a Szüzanyát kápolnástól aranyrudakon hozták a Tejút irányában,s mikor elfáradtak,letették a környéken lévő fűzfára.Innen vitték aztén a mai helyére.

E legenda lényegét megyszerte ismerik Somogyban,de az ország egyéb tájain is.Egyes változatok szenint a kápolna és szobor Kalocsáról Andocsra való kerülése egyéb legendaelemekkel is összekapcsolódik.A legtöbb ilyen kontaminációs változatban szerepel a Szentcsalád menekülésének elbeszélése,s a szobor Szant József által való kifaragása és annak átadása a halász vagy szántó-vető ember családjá részére;erről

bővebben a "menekülés-szálláskeresés" témájánál szólnak majd.

Igy most a kápolna-legenda csodás eseményének tárgyalásánál csak érintőlegesen idézünk az andocsi Huszár Imréné/1930/ elbeszéléséből,mely szerint a Heródes elől menekülő Szentcsaládot egy szántó-vető ember rejtette el a Mária csodatetteként felnövesztett buzában.József hálából kifaragta Mária és Jézus szobrát,hogy az őket megmentő és megvendéglő ember családjának odaajándékozza.Ehhez a fához úgy jutott József,hogy amikor a katonák egy hidon át akartak menni,hogy elfogják a családot,az leszakadt,s így a katonáknak kerülő úton kellett Mária és családjá után menni,-s Szent József ebből az ébenfa-hidletört darabjából faragta a szobrot,mely először Rómába került, majd egy pápa Kaolcsának ajándékozta.Innen már a történet ismert módon került Andocsra a tatárjárás idején;más változat szerint 1520-ban.Ez utóbbi történeti kötődéséről mind a népi, mind istóriás és egyháziilag támogatott irások is szólnak.Az írásbeli és szóbeli közlések prózai változatai mellett közölünk majd strófikus szerzeményeket is,igy pl.Varga Lajos

jászárokszállási neves kántor-istóriástól, akinek több kiadványa is megjelent az Egri Nyomda Rt. támogatásával *de más emlékeztetőt is*

E témának racionális ecseteléséhez Huszárné még az alábbiakat fűzte hozzá-egyébként igen hosszadalmas elbeszélése közben:

"A régi legenda így mondotta, de most má nem így mondják, hanem úgy, hogy angyali kezeknek vót mondvá azok az emberek, akik ezt a kis kápolnát a szoborral együtt alkották, vagy elhozták... hát nem tudom, hogy át lett-e ferdvel, vagy mijjen formába?, de most már nem az a színe van neki, mint régen... kislánkoromban még tejjes fekete vót és fényezs vót az arca... ez a szobor ojjan volt, hogy még törülni se kellett az arcát... az én Rozi nagynéném régen mesélte, hogy ülő hejzetben volt a Mária és karján a Jézuska, ő szokta öltöztetni búcsúkor a szobrot. A hosszú történetet én még nagyanyámtól is hallottam, de ez megvan egy kis könyvben is".

A Csodák Könyve és egyéb vallásos, csodás eseményeket tárgyaló füzetek, istóriás füzetek, s ~~egyéb~~ sokfajta ponyvanyomtatványok ezrei kerültek a hívők, búcsús zarándokok kezébe. Ezek több száznyi anyagát ismertetni képtelenség lenne jelen esetünkben, de nem is feladatunk a teljes feldolgozásuk. A fenti kápolna-legenda történetéről szóló leírást megleltem egy hiányos füzetben is, melyből érdemes meghallgatni néhány részletet, részben egyháztörténeti vonatkozása miatt, másrészt a csodás elemek valóságnak vélt esetei miatt is.

"....Ezt a kápolnát a legenda szerint angyalok hozták 1520-ik esztendőben Kápolcsa városából épp úgy, mint angyalok vitték a Boldogságos Szűznek názáreti házát is Loretomba. A kápolnának angyalok általi hozatalával a nép lelke sok szép legendát költött, de a régi iratok és okmányok tanulmányozásával kételkedni semmi okunk sincs a kápolna történetét és eredetét illetően.... a kápolna áthelyezésének idejéből mi sem maradt fenn, ami a hagyományt igazolná, de a később eszközölt vizsgálatok elég fényt derítettek mégis a dologra.

Az 1715-28-ik esztendőben Volkra János gróf ^{volt} veszprémi püspök. ... a főpaphoz is eljutott a hír.... hogy a zarándokok lelki ellátásáról gondoskodják, elhatározta, hogy a kápolnához templomot építtet oly módon, hogy a kápolna a templom szentélyét képezze..

melybe a buzgó Ferencrendi atyákat telepíti meg...Mielőtt a zárda és templom felépítését megkezdte volna a kápolnáról folyó hírvizsgálását rendelte el...1715-1719-iki időközben folyt le.... a tudós Volkra püspök...tudós férfiakat küldött volna ki...Isten különös rendelkezéséből,Kalocsa városában régi iratokra jutottak, melyek egy csodálatos kb.200 esztendő előtti történet eseményt beszéltek el.... kis kápolnát nem találtak a régi helyén a kalocsai hívek...Valószínűleg Isteni rendelkezés folytán,ismeretlen helyre vitetett....az említett fontos iratokon kívül találkozott egy nagyon öreg,100 évesnél öregebb ember is Kalocsa városában,ki állítja, hogy a szintén 100 évesnél idősebb atya életében sokszor beszélt előtte az eltűnt kápolnáról-"H a ez így van,akkor a kápolna alapját Kalocsán fel is kell találni"-gondolták a kiküldöttek....Midőn a kápolna alapjára ráakadtak,pontosan megmérték nagyságát,hosszát, szélességét,a fal vastagságát,lerajzolták formáját s aztán jöttek Andocsra...ugy találták,hogy itt minden megegyez a Kalocsán talált fundamentommal...Ily fényes eredmény után ki sem kételkedett többé afelett,hogy az andocsi Bodogságos Szűz kápolnáját Kalocsáról helyezte át az isteni gondviselés Somogyvármegye közepébe... a tudós püspök,mintha egy századdal előbbre látott volna...tehát hogy minden kételyt eloszlasson,s bizonyosságot szerezzen az igazság felől,elrendelte,hogy még az andocsi kápolna is vizsgál-tassék meg...A kiküldötteknek.... szándékuk volt a hosszú fuda-kat a fal alatt keresztülszúrni...a falazat tövét kereste...Egy-szer csak ugy érzete,mintha hátulról egy láthatatlan kéz szörnyü erővel ragadá meg...Szívét fagyasztó félelem töltötte el s egész testében reszketve mondta el társainak érzését,hogy ő a kémelelést folytatni nem bátorkodik.Igy hát a nyomozás teljesen nem hajtatott végre,de azért nagyon sokat bizonyít...Istentől származott s ezért magában véve is erős bizonyítékul tekinthető. Kalocsán Gr.Csáky Imre érsek rendeletére Kovacsevics György prefektus világi és egyházi személyekkel végzett 1715-ik esztendőben, míg Andocson Volkra János gróf püspök utasítására Mihály István udvari káplán és páter Imre nevü piarista atya szinte világi ne-mes trakkal egyetértve s ellenőrizve esztendőben 1715-1719-iki időközben befejeztetett a további vizsgálat,mett a jámbor Volkra püspök

megértvén az eseményeket. Azonban szándékát végrehajtotta, a kápolnához gyönyörű templomot s mellé hatalmas zárdát építtetett. A szent ferencrendi atyák birják...ők őrzik... a boldogságos Szűz Mária csodatevő szobrát....Tagadhatatlan tehát, hogy e szent kápolna méltó párja a boldogságos Szűz názáreti házának, mert valamint azt angyalkezek Názáretből Loretomba vitték, ép úgy több, mint valószínű, hogy az andocsi kápolnát is isteni erő Kalocsáról Somogyba helyezte át hat esztendővel a mohácsi ütközet előtt, talán, hogy a ránk zúduló pusztulástól megmentődjék....és nem roskadoz alap nélkül, mert az Isten különös gondviselése őrködik fellette....mi késő unokák becsüljük is meg, tiszteljük és féltve őrizzük e kegyhelyet...Ha Mária Országá el nem hagyja őt s ha érte minden áldozatra kész, úgy Magyarország Nagyasszonya, védő szűz Anyánk sem fogja elhagyni soha sem ez árva nemzetet"!

E történeti tények után olvasható a "Mária csodái Andocson" c. fejezet, ahol dátumhoz, helyhez kötötten tesz említést az irás azokról a csodatettekről, amelyeket az andocsi Szűzanyának tulajdonit/a füzet olvasható oldalaiig tíz esetről történik említés.

1./Az első eset említése 1720-ból való, s éppen a foki/Siófok/Várad István vak leányával kapcsolatos. A bánatos szülők mindenfelé vitték gyermeküket, de senki nem tudta meggyógyítani, miglen "Volt még egy mentő-deszka s ebbe kapaszkodtak; Ez pedig Mária kegyessége volt", s így vitték el az egyébként szépen fejlődő gyermeküket Andocsra, "És Reményük nem is csalta meg, mert Mária kiesdé szent fiától a szerencsétlen kised szemévilágát, eltávolítá a gyermek szeméről a vakság sötétjét".

2./A másik eset egy székesfehérvári nyomorék leánnyal történt: Linkenstein György az Athan ezredében szolgáló katona hűgával, akinek javaslatára elvitték a nyomorékot Andocsra 1725-ben. "És midőn itten a templomban mankókon állott volna s ájtatosságának vége lévén, szent áldozása után egyszerre mankóit elveté és egészsége csodálatos módon visszatért".

3./Ez a történet a szőládi Horváth György nevéhez fűződik 1727-ben, aki szörnyű reumatikus fájdalmakban szenvedett, s semmiféle orvosi beavatkozás nem segített rajta; "Borzasztó kínjai között eszébe jutott az andocsi bold. Szűz. Halogatás nélkül elvitette magát oda... És ez a nagy jószágos Anya... megenyhitette fiának kínjait, sőt szent Fiától a teljes gyógyulás kegyelmét is kieszközölte... Nagyboldogasszony ünnepére már lábain jöhetett ismét a kegyképhez".

4./ A negyedik történetünk Kaposvárral kapcsolatos, ahol Sitor György városi gondnok felesége Gyurkovits Ilona az 1731. évben sorvadásos betegségbe esett, s akit férje Budapestre is felvitt a legnevesebb tudós orvosokhoz, de azok sem tudtak rajta gyógyító eljárást eszközölni, sőt, azt mondták, hogy hamarosan meg fog halni; ezt ugyan nem közölték az asszonnyal, csupán a férj tudta. Az asszony azonban szinte belelátva férje szívébe, tudta, hogy mi bántja őt, s azt is, hogy mi vár saját magára; mint hívó, azt is tudta, hogy "Istennél semmi sem lehetetlen". Éppen ezért "Lelke határtalan fájdalmában szemit égre emelé.... és esdeklő hangon így sóhajtott föl: Óh, andocsi Szűz Mária, jőjj égedelmemre! És ime, aki a sir szélén állott... egy sóhaj folytán kiszáll ágyából hirtelen, egy pillanat alatt meggyógyul az andocsi szent Szűz véghetetlen kegyelméből".

5./1732-ben a tamási Márton Ádám felesége életveszélyesen legyüngülve vértolyásban szenvedett. A nagyasszonyi nap közeledtével azt álmodta, hogy három szüzet lát, s a középső így szólt hozzá: "Menj Andocsra, nagy ünnep lesz ott... meggyógyulsz"-Felébredve elmondta álmát férjének. Végére is férje és rokonai segítségével valóban elfáradozott a kegyhelyi búcsúra, ahol a szokásos búcsúritus szerint ájándent elvégzett, és "felajúlja ájtatosságát Szűz Máriának, hogy nyerje ki szent fiától testi egészségét is". A leírás szerint "a könyörületes jó Anya... meghallgatta szenvedő leányát... testtel, lélekkel egészségesen hagyhatta el a csodatevő kegyhelyet".

6./~~A~~ már említett Márton Ádámné néhány év múlva ismét beteg lett, s már halálán volt, s kezdték elsziradni. A történet megismétlődővén-hasonlóan a régebbi esethez-, Mártonné teljes-séggel visszanyerte egészségét.

7./A Vas megyei Szeidl Veronika evangélikus vallású súlyos beteg hallomásból szerettek alapján meg akart próbálkozni a mária-zelli búcsú csodásnak mondott hatásával. Utközben val^{am} fényességéből zengő szótatot hallott, hogy "menne az andocsi Boldogságos Szüzhöz s hogy ott meggyógyulna"; ő erről a faluról sosem hallott még, de azért elzarándokolt Andocsra, "hol a boldogságos Szüzhöz folyamodott meggyógyulásért. Majd a katolikus hitre áttérően-meggyónás és szentáldozás után-tökéletesen meggyógyul, s hirdetvén falujában az andocsi csodatevő Mária kegyelmét".

8./~~A~~ következő eset 1839-ben történt a szkesfehérvári Németh Karolin Pál~~x~~ nevű kisfiával, aki halálos betegségben szenvedett, járni sem tudott. Több gyógyítási kísérlet és búcsúra menési szándék után végtére is elviszi gyermekét cselédje segítségével Andocsra. Míg ő "...áhitatos szívvvel, hő imádsággal fordult Máriához.. egyszer csak Urfelmutatás után kopogást hall..hátratekint, véghetetlen örömeire, fiát látja közeledni".

9./Balogh András dunaföldvári lakós István nevű fia gyógyulási esete 1855-ben történt.

10./Az ugyancsak földvári Vajay Zsuzsanna 1861-ben elvesztette szemévilágát, de bizván az andocsi Szűzben, elvitette magát 1862-i pünkösdi búcsúra. Közben a szokásos keresztjárásra is elment a kálvária imádatra. Onnan visszajövet "hangos sikoltásba tör ki és zokogásra fakad....ott térdel a kocsuiút porában; Majd föl-emelé fejét...az Ég felé tekint: Óh, hála neked boldogságos Szűz, ki meggyógyítottál".

A füzet ~~további~~ hosszadalmas leírást nem ismertetjük tovább, mely arról szól, hogy mily csodák történtek még az andocsi kegy-szobornál, annál is inkább, mert más fejezetünkben szólni fogunk még a csodás-legendás esetekről, a néphit és hagyomány ájtatos relációjáról.

x x x

A tudományos vizsgálódás során különbséget kell tenni a legendák, csodák, hiedelmek, babonák stb. között, mint népek lelki-szellemi tartalmát, másrészt cselekvési-gyakorlati "szakrális mechanizmusát" jelentő megnyilatkozások között. Köztudomású, hogy a népélet, néphit számos olyan jelenségelemet tartalmaz, amelyek sokasága a kereszténység előtti vallási képzetek maradványa; így tapasztalhatjuk lépten-nyomon pl. a pogány hitvilágnak a keresztény religiozitással keveredett sokféle megnyilatkozásait, amelyekre érintőlegesen majd rámutatunk adott alkamakkor. Egyes viszonylatokban azt tapasztaltuk, hogy ezek a hitvilágba beépült elemek jól megférnek együtt a néphitben. Vannak azonban olyan jelenségek is, amelyeket az egyház megtűrten elnézett, de többet tiltott. -Már a korai egyházatyák bölcsességére vall, hogy -a lehetőségehez mérten- egyeseket átértelmezve, jelenségtartalmát keresztényi aspektusból át-lényegítve tárta tanításként a nép okulására, hitéletének gazdagítására. Ezekkel a szentelményesített aktusokkal azonban a katolikus vallás csinyján bánt. Ezek ellenére mégis továbbéltek eleink hitvilágának a kereszténység számára "nem üdvös" elemei szinte napjainkig. Ezzel kapcsolatos folklorisztikai részletes elemzésbe jelenleg nem bocsátkozunk, egyrészt, mert más helyt bővebben kívánjuk kifejteni, másrészt, nem feladata kötetünknek sem célja, sem terjedelme miatt az összes témák elemzése.

A továbbiakban érinteni fogjuk vázlatosan mind az egyház által "megtűrten" hitéleti megnyilvánulásokat, mind az egyház ál-

tal támogatott és nyomtatásban is megjelent "csodás-legendás" adatokat. Ez utóbbihoz csupán egy rövid megjegyzés-két idézzük a Csodák Könyvének/első kiadása ismereteink szerint, 1858/ II. részéből, valamint az Ajánlási fejezet zárósorait. Az első szerint: "Oly híres szent könyvekből lett kivonva, melyek számos főpap és püspök jóváhagyása mellett jelentek meg". - A zárszóban ezt olvashatjuk: "VIII. Orbán pápa rendeletéhez kijelentjük, hogy jelen könyvben előforduló csodás események közül csak azoknak tulajdonítunk isteni tekintélyt, melyek a Szentírásban foglaltatnak, vagy a szenttéavatási okmányokban a római pápák által csodáknak jelentettek ki. Egyéb e könyvben előforduló csodás eseményeknek csak emberi tekintélyt tulajdonítunk s azokat a hívők évszázados ájtatos hagyománya alapján jegyeztük föl". - Ez utóbbi megjegyzések azonban már a többször kiadott könyv, feltehetően legutolsó kiadványában található, 1914-ben/ a Szeplőtelen Fogantatás ünnepén/.

Ugy vélem, felesleges bővebben magyaráznom ezen soroknak az általunk ~~de~~ fentebb és más résznél is hangoztatottakkal való bizonyos konszonanciáját, vagyis azt, hogy a néphitbeli ájtatosság természetes meggyilatozásait az egyház részben támogatta, egyes esetekben elnézte, megtűrte, de az elfogadott liturgikus, s egyéb egyházvédelmet szolgáló értékelést fenntartotta magának: boldoggá-szentté-avatást, isteni erőnek tulajdonított csodák megítélése stb.

Visszatérve az andocsi-kalocsai kápolnalegenda vers^ejénekelt népies eredetű formáihoz -amelyek néhány példánya kizárólag Andocshoz kötöttek-, érdeemesek a közlésre, s egyik-másikat ma is éneklik a somogyi öreg búcsújárók, de gyakran hallani más tájról ide zarándokló csoportoktól is.

A búcsúra induló énekek közül mindig elénkelték a hivatalos énekkönyvekben, s népi kiadványokban egyaránt szereplő Mária, szüzanyánk kezdetű éneket. Azonban itt is variálták a szöveget; csak az 1-2. sor azonos, pl. a "süme gyi gyűjtemény" második énekével vagy az Égi Orgonavirágok/564.p./ szövegével, míg az utolsó két sort más énekszövegből kölcsönözték/mint azt Ángyán is előadta/:

Mária, szüzanyánk, hozzád indulunk,
Legyen kedves néked zarándokutunk,
Ó, ~~M~~Mária, légy mellettünk,
Hogy üdvösséget nyerhessünk.

Ma, buzgó hiveid utra indulunk,
Fáradsággal hozzád szivből óhajtunk,
Ó, Mária.... stb.

Te vagy, kit választott Isten anyjának,
Te vagy szent szülője Mi Megváltónknak,
Ó, Mária.... stb. strófák váltakozó számmal. -Ennél a változatnál a 3-4. sor refrénként mindig visszatértem az előbb említett könyvekben nincs meg, s énekünk többé versszak el tér az előbbiektől. Érdekes változtatással tették maguk számára szívesebbé-kifejezőbbé ugyanezt az éneket azzal, hogy a refrént megváltoztatták, "kicserélték" az alábbi két sorral: Ó, Mária, Jézus anyja, Hiveidnek légy oltalma. A dallam is különösen alakul a népi gyakorlatban, ami ezen az előadott éneken is megfigyelhető. U. i. a Szent vagy Uram 134. sz. énekének első két dallamsorával azonos Ángyán éneke/csupán szebb hangsúlyokkal/míg a 3-4. sor más variánsként jelentkezik, mint azt elődeitől népénekként tanulta. Szinte felesleges bizonygatni, hogy a népi előadásban még a hivatalos énekek is gyakorta variánssá alakulnak, formálódnak szöveg, dallam szerint is/Ezeket a sajátos táj-jellegű apróságoknak tűnő variabilitásokat érdemes lenne vizsgálat alá vennie zenei szakembereinknek, s újra revidálni az új énekeskönyv kiadást; tudvalévő, hogy a népi előadásmodor nem kedveli a "leszimplificizált"-lemeztelenített dallamokat, hanem szereti disziteni, újragotni, és ez még akkor is bekövetkezik gyakorta, ha nagy szaktekintélyek "kinálják válogatásukat"/.

Az un. kiszorult énekekről ugyancsak "sajnálattal" emlékeznek meg régi énekeseink. Ezek egy része népénekből vált "hivatalossá", majd ismét megmaradt a nép ajkán. Variálódásukra, tájonkénti formálódásukra a fentebb említettek jellemzők. Itt is elmondjuk, hogy nem történt egy olyan országos teljesértékű kutatás, "felmérés", ami e témának alapos, analitikus tudományos értékelését jelenti/noha történtek némi kezdeményezések, azok azonban nem kielégítőek/.

Mondjunk dicséretet a szűz Máriának,
Tegyünk tiszteletet Jézus szent anyjának,
Üdvözlégy ezerszer egek kirájnéja,
Ó,kegyelmes,ó,kegyes,ó édes szűz Mária.....lo verssel a Volly-
féle szöveg és/részben/ dala szerint/74.p.,83 sz./;bővebb szö-
veggel:Égi Orgonavirágok/573.p./,a sümegi gyűjtemény/18.sz./,és
rövidebb szöveggel Egyházi Népénekétár/184.p./,stb.

Következő énekünket ma~~is~~ tudja minden búcsújáró;népszerűségét
mutatja-azon felül,hogy minden régebbi énekeskönyben megtalál-
ható több-kevesebb strófáva- ,hogy nemcsak Ángyántól vettük
fel,hanmm,pl. a segesdi búcsús tömegek körében is minden za-
rándokcsoport egyöntetűen énekelte.Azon ritka,egységes közös
éneklési alkalom vált,ahol a több falu /több ^{faluk} ezer/ együtténe-
lése nem okozott hangzási eltéréseket,zavarokat/Lásd: a sümegi
énekek 13.sz.énekét,mely a leghosszabb strófasorból áll/19 str./,
továbbá az Égi Orgonavirágok/576.p./7 versszakát,s Volly 46.sz.
énekét kottával,ugyancsak 7 strófával.Gyakran visszatér a ref-
rén a Köszöntünk tégedet-től.

Köszönteni megyünk,ó,Mária,
Neked hálát adni Krisztus anyja,
Köszöntünk tégedet Mária,
Mária,Ur Jézus szent anyja,
Angyalok kirájnéasszonya.....stb. -váltakozó versszakokkal.

Az énekét régebben mindig több funcuóban találjuk:bácsúra-
menet énekként,a kegyhely határába érkezéskor/hiradáskor,hogy
érkezik a zárandok-csoport/,továbbá a "megyünk" helyett be-
helyettesített "völtünk"-szóval,elbúcsúzó énekként is al-
kalmazták.A segesdi bácsún minden alkalommal/legutóbbi év-
ben is/ szinte minden falu csoportja énekelte azon az út-
szakaszon,amely^{en} a nagytemplomtól a kegykápolnáig viszik
a "Fatimai Szűzanyát/L. .sz.fotónkat/.

Mind az andocsi,mind a segesdi nagybúcsúkon a megérkezés
után az egyes magáncsoportok "repertoárjában" szerepeltek
az alábbi énekek:Mária képednél.....;Dicsértessél szűz Mária...
Üdvözlégy ezerszer...;Nyiljon ki szivetekben az örömvirág..
kezdetű énekeket;ezeket rendszerint akkor énekeltek,"..mikor
magunkar voltunk hagyva"-mondotta adatközlőnk.

D.

Üdvözlégyszeker mennyeország szépsége,
Andocsi templomnak legfőbb ékessége,
Angyaloknak ékes királyné asszonya,
Csodákkal tündöklő boldogságos anyja.

Üdvözlégyszeker csodáknak csodája,
Te vagy a szent József kezei munkája,
Kit Gábrriel angyal szent társaságába,
Szent József faragott Arimathiába.

Üdvözlégyszeker,kit az égi karok,
Kalocsáról hoztak ide az angyalok,
Mária,Mária,andocsi virágszál,
Ezeröttszázhuszban ki itt felvirultál.

Üdvözlégyszeker andocsi szüz anyja,
Kinek jobb karján ül az Isten szent fia,
Mária,Mária,andocsi szép rózsa,
Andocsi templomnak tündöklő csillaga.

Üdvözlégyszeker szemek szépsége,
Lelkünk nagy öröme,szivünk ékessége,
Mária,Mária,andocsi drága kép,
Kit örömmel szemlél a boldog bucsus nép.

Amerre téged a szent angyalok hoztak,
Füvek,fák,virágok a földig hajoltak,
Égi illat terült Somogyvármegyébe,
Balaton vidékén Andocsnak völgyébe.

Háromszáz és kilencvenöt éve annak,
Andocson tündöklesz,ragyogsz a magyarnak,
Sok százezer lélek megpihent már nálad,
A fáradt zarándok nyert nálad nyugalmat.

Az angyalok után mi is ide jöttünk,
Piros pünkösdi napján, hogy téged köszöntsünk,
Üdvözlégy Mária, pünkösdi szép rózsá,
Ki minékünk virulsz az andocsi templomba.

Szívünk gyászruháját vessük le immáron,
Adocsi szüz anyát köszöntsük mindnyájan,
Köszöntsétek velünk ifjak és öregek,
Gazdagok, szegények, árvák és özvegyek.

Kinek idejöttünk szent tiszteletére,
Vessük szemünket tündöklő képedre,
A bűnbánat könnye folya le orcánkat,
Akik itt szemléljük drága szüz anyánkat.

Csodákkal tündöklő drága képe előtt,
Essünk térdeinkre szent oltára előtt,
Mindnyájan sirjuk ki előtte magunkat,
Mert ő nagy, hatalmas, megáld mindnyájunkat.

Andocsi szüz anya, azért jöttünk hozzád,
Buzgó kérésünket hogyha meghallgatnád,
Nyerd fiadtól nekünk erőt, egészséget,
Szép magyar hazánkra áldást békességet.

Ments meg minket anyánk testi e lelki kártól,
Szöllőhegyeinket a filokszerától,
Tüztől és a víztől, e nagy jégesőtől,
Lábasj^öszágunkat őrizd e dögvésztől.

Andocsi szüz anya, bűnünk bocsánatját
Szent fiadtól nyerdél nekünk boldog halált,
Szüz karodon ülő kised Jézusoddal
Dicsérhessünk mennyben a szent angyalokkal.

A már többször jelzett jelenségre, közlési módszerre, "istóriás szerzősége" ez az ének is jó példa; mint látjuk, -sok más egyé- bel együtt. A legkülönbözőbb kiadványokban találtam meg, valamint számtalan búcsújúró ajkáról jegyeztem föl. Néhány adat a fentiekre éppén a leghíresebb búcsúvázetű, Kenderessy Danyi Péter Pál/Szóllós- Győrök/ Istenes énekek háború idején c. kis kiadványában; Budapest, III., Bartalits Imre könyvnyomdájából; továbbá: Legujabb énekek c. vallásos ponyvában, Gelencsér János zarándok szerkesztésében, Egri püspöki engedéllyel, Első ének, Angyalok királynéja az andocsi szüz Mária csodákkal tündöklő képéhez, Dallama: Mártirok asszonya, egek királynéja... kezdetű dallamra javaslattal. A két ~~ének~~ majden~~x~~ tel- jesen azonos, csupám néhány szóhelyettesítés található Gelencsér sorai között, pl. .... "a boldog bucsus nép" helyett "szemlél a bu- csus nép" .. "Ide az angyalok" helyett ". "hoztak be az angyalok" stb. Mindketten tizennégy strófával közlik. -A szenyéri és más asszo- nyoktól magnóra rögzítve, ill. leírva már hét versszakkal leltem meg, amit az un. "kódis énekekre" adtak elő: Füstölög a kémény, Talán itthol vannak... vagy: "Az Ur Jézus Krisztus drága szent keresztje" kezdetű énekek dallamára/Szövegét lásd: Somogyi népköltészet Kol- dúsénekek c. műfajcsoportnál, 196-200. old. /⁰⁰

Feltétlen ide kívánkozik az andocsi Német Ferencné összefűzött régi füzetlapokból álló ~~é~~nekek közül az Az alapos énekek az an- docsi bold. Szüz CSODATEVŐ KÉPÉNEK eredetéről c. rész, mely 4 éneket tartalmaz, s egyházmegyei jóváhagyással "Nyomatott Bagó Mihály könyvnyomdájában, Dombóváron. /Tintával kézírásos bejegyzés: "1526 ótta van irás róla", majd a végén ez áll: "1935 Jul 26 változott el a kép, zárda 1735 évben épült, a templom 1730-1746 évig, végle- gesen 20 évig". Egy tintával bejegyzett szám: 1862. Figyeljük a legenda alapján költött éneket; a jelzett dallamra: Ujul- jon meg lelkünk... stb.:

Üdvözlégy mennyei kegyelmes anya,
Ki lettél Andocsnak lelki asszonya,
Mert gyakorta e szent helyben
Elen vagy drága képedben.

Megdicsőült szellem alászáll a mennyből,
Nézed hiveidet e szép képedből,
Mert ~~szent~~ fiad hatalmából,
Tündöklesz oly sok csodával.

Adj hálát Istennek ,oh, andocsi nép,
Gondold meg, ~~mi~~ ez a drágalátos kép,
Istennek egy nagy csodája,
Szent József kezemunkája.

Heródes királynak rut álnokságát,
Angyaltól megértvén nagy gonoszságát,
Jobb karján ülven szant fia,
Igy szólt Józsefhez Mária.

Szeretett Józsefem, hagyjunk emléket
Mielőtt elhagynánk ezt a vidéket,
Hogy akik itt nyugton élnek,
Rólunk megmélékezzenek.

József kezébe vett egy fadarabot,
Melyből jószándékból képet faragott,
De angyalok segitettek,
A képet elkészítették.

E kép Názáretben addig maradt,
A rokonság között kedvvel tartatott,
Még mindenek teljesültek,
Sok lelkek megüdvözültek.

De tanítványok igen féltették,
A pogányok elől el is rejtették,
Jeruzsálembe vitetett,
A szent sírboltba tétetett.

Miután sok mártírvér kiontatott,
De a hívők száma megsaporodott,
Sok jámbor hívek, kik éltek,
Az áldott képről beszéltek.

Első Gergely pápa hogy megértette,
Ezt a drága kincset magához vette,
Egy szigetbe elvitte,
Ott titkon megőriztette.

Nagy Konstantin császár birodalmában,
A drágalátos kincs jutott Rómába,
Ott századokig maradt,
És tiszteletben tartatott.

Szent István királynak halála után,
Volt egy szentéletű főpap Kalocsán,
Ő kápolnát építtetett,
Melybe e szent kép tétetett.

Hogy az igaz hitre tért a magyar nép,
Ez volt a legelső csodálatos kép,
Mely hazánkat ékesíté,
Kegyelmeiben részesíté.

Sok nagy nyomorult nyert nála gyógyulást,
Sok megátalkodott bűnös jobbulást,
A kegyelmeknek száma nincs,
Tiszteltessék e drága kincs.

Utóbb Kalocsát is dúlta ellenség,
Népét is zavarta a hitetlenség,
Éjjel egyszercsak elveszett,
Senki sem tudván, hová lett.

A kápolna helyét most is láthatják,
Azért az emberek csak azt mondhatják,
Hogy az angyalok vitték el,
A kápolnát a szentképpel.

Az utban látható még sok csodajel,
Mégis egy puszta volt a választott hely,
Hol áldott szent zárda készült,
Körébe szép helyiség épült.

Ott áll a kápolna fölékesítve,
Hozzá még tágasabb templom építve,
Kegytrónja szüz Máriának,
A szép szeretett anyának.

Boldogok, kik ily nagy kincset birhattok,
Kik nem becsülitek, méltán sirhattok,
Mert mennyországot nyertetek,
Mégis pokolra estetek.

Ezerszer boldogok jó szándékokkal,
Kik itt megjelennek ajándékokkal,
Mert elnyerik nagy jutalmát,
A szüz Mária oltalmát.

Térdeinkre esünk szent oltárodnál,
Áldott nagyasszonyunk, hol szép képed áll,
Anyánk, nyujtsd ki kezeidet,
Áldd meg minden hiveidet. Amen.

Szinte felesleges bizonygatnunk az elején közölt "legendás történet~~x~~" és ^amost közölt két ének kapcsolatát. Istóriásaink ismerték mind a néplegendát, mind a nyomtatásban megjelent csodás eset leírását. Minthogy a somogyi búcsújárók jól ismerték mind a legendát, mind a búcsúkon is kapható énekünket, a legnépszerűbb búcsúsénekükké vált, amiket ma is énekelnek a különböző falvakból érkező zarándokcsoportok/legtöbbjük azonban ma már nem gyalog érkezik sem az andocsi, sem a segösi búcsúra/.

A Legujabb istenes énekek az andocsi szűz Máriához c.füzetkében 3 énekét találtam Bedő Juliánna "összeírásában", Budapest, 1891-ből, Bagó Márton és fia nyomdájából, mely "Minden szent helyen is énekelhető". Ez az a gyakori jelenséget árulja el, hogy a legtöbb kiadványban közreadott és helyhez ajánlott/és meg is jelölt / éneket egyéb kegyhelyen is szokták énekelni, csupán a helyiség nevét helyettesítették be. A most közölt ének leginkább Andocson hangzik el, mint hálaadó és fohász-ének:

Oh, egeknek liloma, szép szűz Mária,
Az andocsi nagy templomnak ékes csillaga,
Én tehozzád idejöttem andocsi virág,
Méltóztassál meghallgatni kegyes szüzanyám.
Mint a szarvas kutforráshoz, hozzád siettem,
Bűneimnek bocsánatját hogy megnyerhessem,
Én tehozzád idejöttem andocsi virág,
Szent Anna asszony méhében oltott rózság.
Sok számtalan bűnösöket már meghallgattál,
A pokolnak nagy tüzétől szabadítottál,
Én is ezért hozzád jöttem andocsi virág,
Kalocsáról hozattatott drága szűz anyánk.
Mint fényes nap oltárodon, akként tündöklesz,
Az ide zarándoklókra le is tekintesz,

Tekints le ránk szüz Mária, nyisd meg füleid,
Hallgasd meg itt egybegyült nép könnyörgéseit.

Nem választottál ~~magadnak~~ ékes palotát,
Hanem Andocs községének közép pontomát,
Azért mi is fölkeresünk andocsivirág,
Kalocsáról hozattatott drága szüz anyánk.

Nézz le kegyes szüz Mária a kis seregre,
Mely messze földről utazott tiszteletedre,
Hogy teneked ajándékot bőven oszthasson,
Egy könyvből kötött koszorut átaladhasson.

Jöttek a kis seregünkkel árvák, özvegyek,
Kiknek bánatvirágokkal van tele kezök,
Neked hozták ajándékba szép szüz Mária,
Gyöngyből fűzött oltárodon ékes viola.

Nézd miként folynak az árváknak hulló könnyei,
Feléd szállnak az özvegyek, árvák jajjai,
Mert nincs nekik pártfogójuk egyéb náladnál,
Itt lerakják panaszait szent oltárodnál.

Sok számtalan nagy bűnös már itt megkeresett,
Anyai szüz képed előtt áldozatot tett,
Bűnei bocsánatjáért könnyet hullatott,
Abból font egy szép koszorut, mit neked adott.

Mily örömmel vársz itt minket szép templomodban,
Égő szíveddel mosolyogsz ránk szép trónusodban,
Anyai kitárt karokkal váró népedet,
Azért, tudjuk, el nem hagyod bus özvegyid~~et~~.

Velünk elzarándokoltak a nagy gazdagok,
Kiktől könyg szemmel vált meg a hitestársuk,
Oltalmadba ajánlották ők fel magukat,
Ime, velünk fölkeresték szent oltárodát
Ahol számtalan kérések meghallgattatnak,
Vérnélküli áldozatok megujtattak,
Ajándékba sok szép kincset neked áldoznak,
Az andocsi szüz anyához így folyamodnak.
Mert te vagy a szegényeknek gondviselője,
Itt anyai szent képednek drága ereje,
Hol számtalan bus könyeket már hullattattak,
Koronádra gyémánt gyöngyöt azokba raktak.
Tekints árva seregedre, kisdéd népedre,
A ki mindig oly jó, oly hű tiszteletedre,
Hogy örömmel föláldozba érted életét,
Mert tudja, hogy meg nem vated semmi kérését.
Hoztunk neked bünös sziveket ajándékba,
Azzal kerestünk örömmel szép hajlékodba,
Hogy piros pünkösdkor megfűszérthessük,
Élő rózsából koszorút neked köthessünk.
Tündöklő szép hajlékodba hogy megérkeztem,
Áldást osztó szüz képedet így köszönhettem;
Üdvözlégy oh, százezerszer ékes szüz virág,
Az andocsi nagy templomban oltó rózsaaág.
Amint én így tisztellek e szent képedben,
Ugy légy velem halálomkor végszükségemben,
E mostani verseimet ha nem mondhatom,
Szüz Mária, te légy nekem kegyes pártfogóm.

Ajkaim mostani szavát ird szent szivedbe,
Midőn füleim nem hallják emberek szavát,
És ajkaim nem mondhatják, Jézus Máriát.

Akkor oh, szép szüz Mária, szóljál helyettem,
A te édes szent fiadnál esedezz értem,
Halálomnak végóráján hogy kiálthassam,
Jézus Mária szent nevét vigan mondhassam.

Az alábbi éneket csupán az andocsi "adresszálás" miatt közöljük most itt. Egyébként a hasonló témájú énekeket a természeti jelenségekkel, -csapásokkal kapcsolatos fejezetünkben talál az olvasó. Az Igen szép KÖNYÖRGŐ ÉNEKEK az andocsi boldogs. szüz Máriához c. búcsús füzet első énekét az Előtted Szüzanyám leborulok kezdetű énekre ajánlja a szerkesztő az alábbi megjegyzéssel: Emlékeztet az 1869. május hatodik azaz áldozó csütörtöki reggeli erős dérről és hidegről; Budán, 1869., Nyom. Bagó Márton és fiánál .

Rebegő nyelvemet fölemelem,
Könyes szemeimet reád vetem,
Mária, Mária, bátoríts meg,
Fájdalmas sziveink vigasztald meg.

Oh, te nagy szentségü édes anya,
Légy magyar népednek szószólója,
Mária, Mária.... stb.

Szent köszöntésedre meg jöhettünk,
Kik szivből előtted esedezünk,
Mári, Mária... stb.

Add ránk áldásodat, bucsus seregedre,
Kik itt megjelentünk tiszteletedre,
Mária, Mária... stb.

Töredelmes szívvvel előtted könyörgünk,
Te szent fiad előtt esedezz érettünk,
Mária, Mária... stbn

Szánd meg hivedet kik itt könyörögnek,
Előtted szüz anyánk sirva esedeznek,
Mária, Mária... stb.

E jelen időben mezeinket tarsd meg,
A hideg fagyástól néped oltalmazd meg,
Mária, Mária... stb.

Neked bemutatjuk, minden szükségünket,
Hozzád folyamodunk, segíts meg bennünket,
Mária, Mária.... stb,

Mert te vagy az árvák kegyes szószólója,
Szomorú szivek vigasztalója,
Mária, Mária... stb.

Ne sirjatok árvák, itt van szüz anyátok,
Örömmre fordítja nagy szomoruságtok,
Mária, Mária... stb.

Dicsértessél tőlünk bünösök oltalma,
Sok csudákkal fénylő andocsi viola,
Mária, Mária... stb,

Dicsőíted dicsőség legyen az Atyának,
Szen lélekkel együtt áldott szent fiának,
Mária..... stb.

Tisztelet adassék a szüz Máriának,
Ugy mind kegyes hazánk nagy pártfogójának,
Mária, Mária, bátoríts meg,
Fájdalmas sziveink vigasztald meg. Amen.

Minden hivek jőjjetek,
Máriát dicsérjétek,
Köszöntsük a szüz Máriát,
Jézus szent anyját,
Szent Annának kised lányát,
Egek asszonyát.

Szeptember nyolcadika,
Gyönyörűszép hajnala,
Kinyillott egy rózsabimbó,
Szép szüz Mária,
Szent Annának kised lánya,
Egek asszonya.

Mennyei szép rozsmaring,
Bölcsődből reánk tekints,
Köszöntsük a Szüz Máriát,
Jézus szent anyját,
Szent Annának kised lányát,
Egek asszonyát....stb. alkalmanként váltakozó strófákkal.

Érdemes összehasonlítani énekesünk szövegét és dallamát a Volly-féle gyűjtés/21.p.,29.sz./énekével. Több dallamfordulata azzal azonos-helyenként-, a somogyi énekgyakorlat mégis az általunk közölt formát alakította ki. A szövegmódosulás is érdekes variánsról tanúskodik, s értékei közé tartozik, hogy ez az ének majdnem kizárólag a szeptemberi búcsúkon hangzik el Andocson, Segesd^{en} /néha a buzsáki Fehér-kápolnánál is/; szinte somogyi népéneként vallják magukénak búcsújáróink.

Ugyahcsak kedvelt népéneke volt hívóinknek következő énekünk:

Dicsértessél egek Ura,
Megjéent az égi pósta,
Gábrriel főangyal hirdeti,
Isten titkát jelenti.

"ennyben termett ez a rózsza,
Szentlélek-Isten gondozta,
Aranyos lilium, ibojsa,
Lelkünk vigasztalója.....

Éfél után három óra,
Zengő szóval szól a pósta,
Született Mária kised-lány,
Angyali szüz kincsestár

A Mária nevenapi éneknek is nevezett ének egykor nagyon is divatos volt a somogyiak körében; ma mind ritkábban hallani ezt az új stílust képviselő szép éneket/több társával együtt/.

Hegyek, völgyek örvendjete,
Erdők, mezők így zengjete,
Üdvözlégy Mária, nefelejcs,
Minket szent szivedbe rejts.

Minden hívek jójjetek,
Máriát dicsérjétek,
Köszöntsük a szüz Máriát,
Jézus szent anyját,
Szent Annának kisdéd-lányát,
Egek asszonyát.

Szeptember nyolcadika,
Gyönyörűszép hajnala,
Kinyillott egy rózsabimbó,
Szép szüz Mária,
Szent Annának kisdéd-lánya,
Égi iboja.

Menyei szép rozmaring,
Bölcsődből reánk tekints,
Köszöntsük a szüz Máriát,
Jézus szent anyját,
Szent Annának kisdéd-lányát
Egek asszonyát.....

A Mária nevenapi és kisasszonyi énekeket hol nyolcadikán/szept./
hol 12-én énekelték, illetve mindkét alkalommal, amennyiben mindkét
búcsút külön megtartották; legtöbbször azonban az összevonás vált
tapasztalható. Jelenleg, pl. 1981, szept. 13-án volt a szeptemberi
segesdi búcsú-mint az már jeleztük is-, mivel a két Mária-ünnepet
együtt köszöntötték a bácsújárók a hozzá legközelebb eső vasár-
napon.-A Volly-féle bátai és somogyvámosi gyűjtés szövegéhez és
dallamához viszonyítva ez az ének-mint népének-szép variánst
jelent megyén énekgyománnyában/L. Volly, 21. p., 29. sz./. Több
dallamfordulatában megyezik a két énekvariáns, a somogyi ének-
gyskorlatban mégis az általunk közölt alakult ki; a somogyiak
szinte maguk alkotta népénekként tartják számon. Ugyancsak
kedvelt énekeik közé tartozik az alábbi is:

Dicsértessél egek Ura,
Megjelent az égi pósta,
Gábrriel főangyal hirdeti,
Isten titkát jelenti.
Éfél után három óra,
Zengő szóval szól a pósta,
Született Mária, kisdéd-lány,
Angyali szüz kincsestár.

Hegyek, völgyek örvendjete,
Erdők, mezők így zengjete,
Üdvözlégy Mária, nefelejcs,
Minket szent szivedbe rejts.
Mennyben termett ez a rózsa,
Szentlélek-Isten gondozta,
Aranyos lilium, iboja,
Lelkünk vigasztalója.

Test és lélek könnyet sirjál,
Istennek hálákat adjál,
Ez Ádám és Éva gyógyszere,
Mindnyájunk üdvössége,

Nem múlt el búcsú a nélkül, hogy az elbúcsúzó éneket ne énekel-
ték volna el mind a siófokiak, mind más faluból jött csoportok:

Eljött már órája búcsúzásomnak,
/Tőled Ó, kegyes Szűz, elválásunknak/
Halljad még egy szavát buzgóságomnak,
Ó, Mária, légy mellettünk,
Hogy üdvösséget nyerhessünk.

Szivem nagy bánattal volt megterhelve,
Ah, mer sok bűnökkel jöttem e hejre,
Ó, Mária . . . stb.

De itt megtisztultam oltalmad mellett,
Siretva megvallám sok vétkeimet.... stb.

A bűnbocsánattal irgalmat nyertem,
S nyugalmát megelé hárorgó lelkem... Stb. strófákkal az Égi
Orgonavirágok szövege szerint/574.p./.

Időnként, helyenként azonban az alábbi refrént is alkalmazták:

Már elme gyünk, Isten velünk,
Ó, szent kerézt légy vezérünk.

Ezzel az alkalmazással tér el tehát a hivatalos szövegtől; e tér
viszont teljes egészében -az első két sort kivéve- a sümegi ének-
gyűjtemény szövegeitől, s refrénjével is: ahol is ott így található:

.....
Isten hozzád áldott szent Szűz,
Hogy tőlünk minden gonoszt üzz./mely mind a 14 versszak végén
visszatér./

Következő énekünk szinte folytatása előbbi énekünknek, amit
az andocsi rózsafüzértársulat tagjai énekeltek közösen az alábbi
szöveggel s azonos dallamra:

Üdvözlégy mennyei kegyelmes anya,
Ki lettél Andocsnak lelki asszonya,
Mert gyakorta e szent hejjen,
Jelen vagy drága képeden.

Adj hálát Istennek, ó, andocsi nép,
Gondold meg, mijjen e drágalátos kép,
Istennek egy nagy csodája,
Szent József kezemunkája.

Szeretett Józsefem, hagyjunk emléket,
Mielőtt elhagynánk ezt a vidéket,
Hogy akik itt nyugton élnek,
Rólunk megemlékezzenek.....stb. 21 versszakkal. Ennek az ének-
nek rendkívüli jelentőségét az adja-e~~s~~ősorban az andocsiak
számára, de a legendát ismerők részére is-, hogy a fejezet
elején ismertetett legendás történet istóriás, megénekelt
formája. Ritka példája annak -a balladaképződés, s egyéb
műfajalakuláshoz hasonló - jelenségnek, amikor egy régen
keletkezett "apap-szüzséből" balladás ének, vagy más mű-
faj formálódik akár egy ügyes rimfarágó istóriás, vagy a
közösség alakító készsége által.-Mint hogy ez énektípus
keletkezése óta népszerűvé vált-feltehetően országosan is-,
a ponyvairók hamar felkapták, s így nagy példányban a bú-
csúsok körébe kerülve, népszerű Mária-énekké vált Andocson.
/Ének az andocsi szűz Mária csodatevő képének eredetéről c.
1862-ben kiadott kis nyomtatványban jelent. meg, amit Dombó-
várott nyomtak Bagó Mihály könyvnyomdájában./-

Az asszonytársaság folytatta Mária-énekeinek sorát, melyből
bemutatunk néhányat. Több megjelent régi énekeskönyveinkben is,
mint az alábbi is/L. a sümegi énekek 6.sz.: Énekek utközben c.
fejezetrészen, továbbá az Orgona Virágok/869.p./A bold.szűz
Mária fejezetben. A két könyv szövegében némi eltérés mutatkozik
egymáshoz mérten, refrénjük azonban mindig azonos: Téged jöttünk
köszönteni..., ehhez hasonló asszonyaink ~~trófabefejezése~~ is
egy szó eltéréssel. Ime az asszonyok éneke:

Atya-Istennek leánya, Mária segits,
Fiu-Istennek szent anyja, Mária segits,
Téged jöttünk köszönteni,
Szent fiadtól áldást kérni,
Mindennemű szükségünkben, Mária segits.

Hogy Istent forrón szeressük, Mária segits,
És szent kedvébe élhessünk, Mária ~~gi~~ segits,
Téged.... stb....könyvenként és ponyvafüzetként váltakozó
versszakokkal találtuk meg, későbbi füzetekben, kézírásokban is.

Az andocsi asszonyok szívesen énekelték mindazon énekeket, amelyek ez alkalomra összehordott ponyvákban, régi füzetekben megvoltak. Előfordult, hogy nem mindegyiket tudta mindenki egyazon nótára, de végtére is egyik-másik "ráhúzta" arra az "árijára", amelynek szótagszáma egyezést mutatott az általa ismert más énekével. Sorra kerül a Mária korára utaló ének is:

Hatvanhárom évezs volt a szüz Mária,
Midőn elérkezett élte végórája,
Aranyfelhő, rózsasillat,
Mennyből hullott gyémántharmat,
A szép szüz Mária atany-uton hallad...stb.

Ezt az éneket csak a legidősebb énekes tudta. Következő, Szent Ferenc éneket viszont közösen énekelték, ami elterjedtebb, közismertebb ^{ivált!} vidéken, s úgy tanulták hallás után idegentől

Történt egykor, hogy Szent Ferenc zárkájában,
Elmélledve volt egész nap szent imában,
És megeredt két szemének csatornája,
Bűnösökért omlott forró könnye rája/árja/.

Majd elolvadt lelke a nagy szeretettől,
Gerjedezett szive égi örömöktől,
Szótatot hallt, mel intette őt, hogy nyomban,
Siessen a porcinkula kis templomba.

Ott látá, mit még nem látott a halandó,
Mindha nyidva állt volna az égi ajtó,
Fényöbönbe od volt Jézus édesanyja,
Csodálkozott, ismét titkos szókat halla.

Ferenc, szegény bűnösöknek pártfogója,
Édes Jézus szeretettel ekképp szólla,
Mit adjak a bűnösöknek? ime válasz;
Szentünk ajkán ekképp hangzozz a szép válasz:

Azt kérem, hogy kik e hejjet látogatják,
Elnyerhessék bűneiknek bocsánatját,
Szüzanyám szintén nem kérek mást tetőled,
Szent fiadnál nékem ezt kieszközöljed.....

"Egy öregember éneküte itt a templomba Andocson"-felelte egyik asszony.

A Mária-énekek c. füzetből énekelték egyik kedvelt éneküket, amelyet a jónevű Németh Lajos szerkesztett, s Szigetváron adták ki/Tul. Modensieder József/:

Megnyílt a mennyek ajtaja,
Leszállt hozzánk szűz Mária,
Üdvözlégy szép szűz Mária,
Mennyország szép lilioma.

A lurdesi szép barlangba,
Leszállt mennyből szűz Mária,
Ó, te égi fogantatás,
Magáztaljon egész világ.

Mondja a Szűz Bernagettnek,
Lépjál most hozzám közelebb,
Én vagyok az égi anyád,
A mennyből jöttem tehozzád.....

Mint a legtöbb Lourdesi ének, meglehetősen terjengős szövegű.
Számptalan szövegét leltük meg ponyván mind Somogy, mind más
fájdon működő énekszerzőink kiadásában. -Következő ének is
több ponyvakiadást megért, többek között a niklai Szabó Juli
füzetében is megtalálható; ezt a változatot azonban szöveg-
módosítással tudták andocsi asszonyaink:

Dicsértessék Jézus, Mária neve,
Nagy örömmel jöttünk ezen szent hejre,
Virágozzon neved a szivünkbe,
Ragyogjon, mint csillag az egekbe.

Akik ide jöttünk neved ünnepére,
Szájjon áldás minden lépéseinkre,
Virágozzon.... stb.

Boldog az a lélek, ki téged szeret,
Szentséges fejedre koszorút köthet...stb.

Egek kirájnője, Mennyország csillaga,
Ő a fényes csillag, A szép szűz Mária,
Bujdosik Mária Sűrű siralmába,
Keresi nyugheját, Sehol sem találja.

Szent József, Mária Nagy útra indultak,
Betlehem városba szállást nem találtak,
Látják szűz Mária Szülő állapotát,
Menj el szűz Mária, Nem adhatunk szállást.

Sirt a szűz Mária Szive fájdalmába,
Hogy hol lesz szállása Azon éjszakába,
Közel volt az idő A szülés órája,
Hol fog megszületni Világ megváltója.

(A felfezve a témó'hoz)

Szüz Mária születését hogy megérhettük,
Drága nevét megengedte, hogy köszönthessük,
Öt aranyos betüből áll Mária neve,
Üdvözölt légy szüz Mária drága szent neve.

Gábiel angyalt az Isten mennyből leküldte,
Szent Annához, hogy mi legyen a kisdéd neve,
Öt aranyos betüt mutat Anna ölébe,
Ez Mária, ez Mária drága szent neve.

Mai napon megszóllal az egek harangja,
Szüz Mária drága nevét szépen hallatja,
És az egész mennyországban szól a trombita,
Alelujja, megszületett, neve Mária.

Álelujja, álelujja, ékes szüz virág,
Ma született, megszületett szép kisasszonyság.

Ezt az éneket is Ángyán énekelte magnóba, és ugyancsak hasonlókat mondhatunk róla, mint a Minden hívek jőjjetek kezdetű énekkel kapcsolatban is irtunk: a somogyi öregek ajkán ilyanné formálódott népének magán viseli a szöveg-dallam bizonyos fokú kontaminálódását. Egyes elemei, fordulatai ponyváról is ismeretesek, de érdemes összevetni a "sümei zarándokénekek"-gyűjteményének 56.sz. énekével/sajnos, ott dallam nélkül van/, ahol az első strófa 1-2.sora azonos énekünkével, valamint a 6. versszak 3.soráéval. A "sümei ének" azonban kétsoros refrénű: Téged jöttünk köszönteni ékes szüz virág, Szentháromság szép kertjében nyílt aranyág, s ez a strófastruktúrában 5-6.sorként jelentkezik, míg a somogyi ének négy soros szakaszokra oszlik.

Alábbi énekünket öregektől tanult népénekként adta elő énekesünk:

Dicsértessél szüz Mária,
Édes, kefves jó anyánk,
Ide jöttek gyermekeid, á
Fogadd köszöntő imánk,
Üdvözlégy szép szüz Mária,
Andocsi templom csillaga,
Drága neved köszönteni
Eljöttünk, ó, szép rózsa.

Üdvözlégy szép szüz Mária,
Andocsi szép szüzanya,
Nézd, a szegény özvegy, árva,
Itt áll előtted sirva,
Fáj a szívük szegényeknek,
Vigasztalást tőled kérnek,
Ó, andocsi szüz Mária,
Töröld le könnyeiket.

És ha többé nem jöhetünk
Ezen kedves hajlékba,
A te kezed és szent szived
Vezessen el a sírba,
Ott is téged köszönthessünk,
És szivükből üdvözljünk,
Nefelejcsből szüz Éjdre
Szép moszorut fűzhessünk.

A somogyi búcsúkon/főleg Andocson/ elhangzott énekek sorát folytatva, szinte ontotta énekeink egymás^{után/} a zárándok-csoportoktól tanult énekeket, bár közben megjegyezte, hogy legtöbbjüket nevelő nagynénjétől is hallotta gyerekkorában.

Mária, képednél Királyi székednél,
Mélyen leborulunk Szent szivednél,
Ó, üdvözlégy, Irgalmat tégy,
Ha innen kimúlunk, Hozzád fölvégy.

Ha téged nevezünk, Örömtől könnyezünk,
Ha képedre nézünk, Örvendezünk.... stb.

E szép név, Mária, Buzgók üdvös dija,
Ujul testünk, lelkünk, Ha ezt hívja...stb.

-Szövegét közöltük nagykötetünkben/Somogy néprajza I.k., 189.p./
Ponyván, istóriás-énekesek, búcsús csoportok révén vált népszerü énekké énekeseink körében. Ma már elig hallható somogyi kegyhelyeinken.

242

Jertek vig örömmel szüz Máriához,
Az andocsi templom szép csillagához,
Kik Máriát szivből szeretitek,
Isten hozott ide benneteket.

Mosojogva mondja drága ajka,
Isten hozott andocsi pusztába,
Fehér piros, zöld a levelei,
Szüz Mária ezt nagyon kedveli....stb.

Ángyán által előadott éneket azért közöltük, mert a népéneklés sajátos alkotásmódja is megfigyelhető rajta. U. az utána közölt ponyvaváltozat/Burján Mária füzetéből/ 4 soros ugyan, és refrén nélküli. Ezt a formát is ismeri a somogyi gyakorlat, s Ángyán így szokta énekelni, de mint imént láttuk - a 2. strófától kezdve - a Fehér, piros, zöld a levelei.... kétsoros refrénnel is gyakran énekelik/ami viszont más énekformából ide átültetett refrén-~~é~~ ré~~sz~~erü betoldás/. Ha egy másik variánssal hasonlítjuk össze pl. a Sümegi énekeskönyvével -, ott így találjuk e népének szöveg módosulását és refrénjét is:

Jertek vig örömmel a hitnek szárnyán,
Örömeinek zengjen mindnyájunk ajkán,
Kik Máriát szivből szeretitek, ./:
Isten hozott most ide titeket.... stb. 8 strófával/im. 50. p., 28. sz./

A vallásos népének-variálódás/kontaminációs/ szövegkeveredés éppúgy megtalálható itt, mint népdalaink, balladáink, s egyéb műfajok esetében. - Ugyancsak kedvelt éneke volt a somogyi búcsújáróknak, s főleg a siófokiaknak, alábbi népének:

Nyiljon ki szivetekbe az örömvirág,
Zengjétek, hogy hallja meg az egész világ,
Édesanyánk hozzád jöttünk,
Mert lángodozva szeretünk, ő szüz Mária,
szép szüz Mária,
Hogy köszöntsünk, úgy mint egykor
az Ur anyyala.

Eljöttünk, mint jó gyermek édesanyjához,
Tisztelettel borulunk szent oltárához,
Édesanyánk....stb.

Ez az ének elsősorban kézírásos füzetek révén terjedt a különböző búcsús csoportok között, valamint egymástól tanulták el a közös találkozás alkalmával. - Énekeskönyveinkben ritkán fordult elő.

Jettek vig örömmel szüz Máriához,
Az andocsi templom szép csillagához,
Kik Máriát szivből szeretitek,
Isten hozott most össze benneteket.

Nagy örömmel jöttünk e drága helyre,
Szentséges szüz anyánk tiszteletedre,
Jézus anyját, akik szeretitek,
Nagy örömmel őtet köszöntsétek.

De sok özvegy árva kisírta itt magát,
Szüz Mária előtt szive fájdalmát,
Kik máriát szivből szeretitek,
Özvegy árvák, koszorut kössetek.
~~Nagy örömmel őtet köszöntsétek.~~

Sok szomorú anyák itt keseregnek,
Arany oltárodra könnyet ejtenek,
Szent angyalok örömmel felszedik,
Máriának az égbe felviszik.

Kössünk szép koszorut kék nefelejtsből,
Szívünk szerelmével köszöntsük meg őt,
Szüz Máriát, akik szeretitek,
Pünkösdi napján köszöntsétek őt meg.

Üdvözlégy Mária, égi lilium,
Közöntsön tégedet ezer milliom,
Üdvözlégy drága szép szüz Mária,
Andocsi templom pünkösdi rózsája.

Ezt a búcsúra érkező, köszöntő éneket-többek között-Burján Mária közölte ^{is} ~~his füzetből vettük~~, melynek címe a Legujabb istenes énekek.-Mint máshol is megfigyelhettük-különösen e két utóbbi ének- tele van olyan sztereotipitásokkal, amelyek a legtöbb búcsús ének alkotó eleme; itt mégis azért közöltük, mert

a szöveg elsősorban Andocsra utal, de egyebütt is szokták énekelni, a szöveg szerint a pünkösdi búcsúalkalmával.

Mint ahogy több száz búcsús-Mária-ének áll rendelkezésünkre, az a tapasztalatunk -különös tekintettel Andoccsal és, Segésszel kapcsolatban-, hogy a népi, félnépi-kántori, de klérus szerzői alkotásaink az emberi életérzés kifejezésének minden megnyilatkozására alkalmasak. Minden hívő, legyen az állandó búcsújáró, vagy bajba esett "alkalmi zarándok", kit hirtelen bánat-kezesítés ér, megtalálja bennük az adott lelki-emocionális érzelmi kifejezésének adekvát lehetőségét. A szükségben szenvedő ájtatos lélek így fejezi ki magát hálaadó, könyörgő, magasztaló, panasz, dicsőítő és egyéb árnyalati hangulatot kifejező énekekkel. -S mint már jeleztük is ~~magunk is~~ éppen ez az általános emberi lelki igény és érzelmi kényszer, öröm, vagy éppen fájdalom szülte életérzés váltotta ki bennünk ~~azt~~ az elhatározást, hogy ezt az embertermészetűséget vegyük figyelembe ~~énekeink~~ⁿ csoportosításánál. Így alkottunk meg -talán sokak számára szokatlannak ~~szokatlannak~~ sajátos műfajkategóriákat; nem tagadjuk, lehetne egyéb beosztást is alkalmazni, de a több ezer oldalnyi anyag elrendezésénél ezt találtuk legjobbnak, mint olyan könyvbéli struktúrát, amely a közolvasó igényének, de reméljük, a szakembereknek is kielégítő formát jelent. Tettük ezt annál is inkább, mert, -bár rokon témájú tudományos művek sokasága jelent meg, -hasonló szándékú és mennyiségű anyag publikálása, valamint annak szakcsoportosítása nem áll előttünk határozott és elfogadható példaként/mint mondani szokás, nemigen találtunk "megfelelő modellt"-előzményt/.

Meglehet, magunk is el tudunk képzelni egyéb csoportosítást is, de az eredeti tervben szereplő anyagunkat le kellett szűkíteni egy kötetre.

A következő énekünk egyik változatát egy 1882.évi nyomtatvány alapján közöljük, melynek címe: Legújabb szent énekek az andocsi szüz Máriához; Bagó Márton könyvnyomdájában.

Üdvözlégy Andocsnak szüz koronája,
Te voltál Andocsnak szép pálmaága,
Ragyosz, mint a hajnalcsillag,
Tündökölsz, mint a gyöngyharmat.

Tizenkét csillagu koronád vagyon,
És számtalan csillag trónodon ragyog,
Ragyogsz.... stb.

Csillagok, csillagok, fényeskedjetek,
A szüz Máriának kedveskedjetek,
Ragyogsz... stb.

A napfény sugarban Mária fénylik,
Gyönyörű Jézussal szépen tündöklök,
Ragyogsz... stb.

Mária szüzeknek szüz koronája,
A szomorú szívek vigasztalója,
Ragyogsz.... stb.

Teljes szent Háromság téged választott,
Ékes koronával megkoronázot,
Ragyogsz... stb.

A rózsa bimbója nincsen olyan szép,
Mint e drágalátos Mária szentkép,
Ragyogsz... stb.

Szentséges szentképed de fényeskedik,
Drága szent fiaddal szépen tündöklök,
Ragyogsz... stb.

Angyali seregek téged dicsérnek,
A mennyei szentek koszorut kötnek,
Ragyogsz... stb.

Mári, szűz anyánk, esedezz érettünk,
Holtunk után mennyben tisztelőid legyünk,
Ragyogsz... stb.

Nézzed bus árváid, hogy keseregnek,
Mária, szűz anyám, téged keresnek,
Ragyogsz.... stb.

Üdvözlégy Mária, názareti szűz,
Kienk a Szantlélek szép koronát füz,
Ragyogsz.... stb.

Halálunk óráján, oh, édes anyánk,
Végy karjaid közé édes pártonánk,
Mutasd hozzánk kegyelmedet,
Anyai segedelmedet.

E sorokból a dicsének és hálaadó könyörgés hangja szólal meg.-Az alábbi énekben az ájtatos "bünbánó panasz" felcsengésével fohászkodik a reménykedő; ezt az éneket a Mint a szomjas szarvas siet a forrásra kezdetű régi ének dallamára éneklék leggyakrabban:

Panaszomat néked Mári jelentem,
Midőn bldogtalan életem tekintem,
Sir, zokog szívem,
Nem szólhat nyelvem,
Élőknek könyvében nincs fölírva nevem.

Anyai malaszttal ha te nem táplálnál,
Mint csecsemőt tejjel ha nem tartanál,
Elvesztem volna,
Pokolnak kinja,
Engemet már régen megemésztett volna.

Ezerszer áldassál, óh, irgalmasszent szüz,
A te hivednek a pokolbéli tűz,
Nem árthat épen,
Mert mindenképpen,
Könyörögsz érettünk szent fiadnál mennyben.

A te hiv szolgálid és hiv szolgálóid
Szent zászlóid alatt, kik voltak bajnokid,
Őrized őket,
Mint tiedet,
El nem hagyod a te hü tisztelőidet.

Boldog és szerencsés, ki téged naponként,
Dicséretmondással magasztal örökkén,
Soha nem vesz el,
Ki téged tisztel,
Mert könyörögsz értünk ur Jézusnál mennyben.

Oh, te Isten után egyetlen reményem,
Anyámnak magadat akkor mutasd, kérem,
Ha elközelget
A végső órám,
Irgalmas szemekkel kérlek, fordulj hozzám.

Azért lábaidhoz Mária ~~ferdeleked~~ borulok,
Mint egy szegény koldus, kegyelmet koldulok,
Kérlek, meg ne vess,
Mert lelkem sebes,
Légy hozzám Mária, oh, könyörületes.

Az én lelkem holtig szomorú lesz nagyon,
De te benned mégis reménységem vagyok,
Palástod alá,
Fogadj Mária,
El nem hagyom, jól tudom, oh malasztnak anyja.

Rebegő nyelvemnek hallgasd meg szólását,
Meglágyult szívemnek tekintsd zokogását,
Mária mennyben,
Ezt mondja minden,
Üdvözlégy Mária mindörökkön, ámen.

Az alanti éneket nem csupán azért közöljük, mert a füzetke Andocshoz köti, illetve ajánlja, hanem, mert két lényeges karakterisztikumot is találunk a szövegben. Nevezetesen: a Hét-fájdalmú Szűz/egyébként más változatát külön fejezetünkben is közöljük/ tiszteletére szentelt énekek motivumát, valamint a Krisztus-legendák egyik igen jellegzetes formáját is megtalálhatjuk énekünkben. Ezzel a kontaminációs, témakombinációs változatú énekkel érzelmileg színesebben-gazdagabban kívánja kifejezni az ájtatos énekesünk a maga saját tiszteletadását, a fájdalmas Mária iránti hódolatát/dallama: Jézus Krisztus drága piros vére kezdetű "kiszorult" ének/.

Oh, Jézusnak szomorú szűz anyja,
Kinek szívét a tőr által járta,
Mert nincs senkinek oly nagy fájdalma,
Mint neked volt, MártYROK asszonya.

Rettenetes vádja szívfájdalmad,
Mión szenvedni láttad szent fiadat,
A mint őtet üték és rugdalták,
Földhöz verték, egyaránt kinozták.

Oh hát midőn Jézust ostorozták,
Az oszlopnál szent testét szakgatták,
Jaj,Istenem,mily borzasztó vala,
Elájultál oh,fájdalmas anya.
Szomoruan Jézus reád nézett,
Hogy te elájultál,sirt kesergett,
Az oszlopnál ő is lerokkadott,
Szent lábain alig hogy állhatott.
Zsidók őtet keményebben verték,
A fűzfának galyaikat tépték;
Rátekintvén Jézus a fűzfára,
Igy szólván:"Szomorkodj velem fűzfa".
Ime mindjárt a fűzfa galyait,
A föld felé ereszté ágait,
Jézus kinján ő is szomorkodott,
És örökké szomorú maradott.
A szomorufűzfa innen eredett,
Az egész világra elterjedett,
Szomorkodjunk mi is Máriával,
Árvák,özvegyek édes anyjával.
Ti is szegény árvák és özvegyek,
Kinek gyászba borult a szívetek,
Mint a szomorufűzfa ágai,
Oly szomorú éltetek napjai.
Velünk együtt ti is könnyezetek,
A fájdalmas szüz anyát kérjétek,
Bus szívünket hogy megvigasztalja,
Jézus a ki érettünk meghala.

Árvák és özvegyek édes anyja,
Fájdalmas szentséges szüz Mária,
Engedd, hogy szent fiad szenvedése,
Legyen a mi lelkünk üdvössége.

Nagy dicsőség legyen az Atyának,
Szentlélekkel áldott szent fiának;
Tisztelet adassék Máriának,
Az Ur Jézus fájdalmas anyjának.

A füzet 4.énekeként található a Szent-kereszt búcsu utáni ének a holtakért megjegyzés; az éneket az 'Oh fájdalmas szentséges Mária kezdetű ének dallamára szokták énekelni a hívek.-Tudvalevő, hogy -különösen régebben és a mai archaikusabb vidéken- szokásban van a keresztut-járás, a golgotai hódolat, amikor a búcsús zarándokok végigjárva az egyes stációkat, énekkel és imával fejezték ki ájtatoskodásukat. Ma már ez a szokás nem minden esetben van meg, inkább ez un. nagybúcsús/Nagyboldogasszony, Kisasszony stb./ található még meg, amikor is a hívek elvégezvén az általánosan ismert szokásokat/gyónás, áldozás, szentmise-hallgatás stb./, céljuknak megfelelően a keresztúti "zarándoklást" is elvégzik. Az a szokás is mindinkább elhalványulóban van, hogy a zarándok-csoportokat kísérő pap maga is részt vesz a kálváriai áhitatos funkciókban. Más helyt teszünk majd említést a nem búcsúhoz kötött szentkereszt-járás szakrális vonatkozásairól.-A szokás liturgikus jellegű részleteiről, litániás stb. hagyományairól, ill. a velük kapcsolatos értelmezésről most csak annyit említenk, hogy a keresztút-járás mind a búcsúhoz kötötten, mind különálló cselekvésként afféle "búcsún belüli búcsú", mely

20.

az alábbi régi kultuszok emlékeinek több szá-^lú emlékét őrzi:
búcsú-elnyerés-bűnbánat, megbocsátás; a kinszenvedés-történet
emléke, Mária-siralom archaikus idézése, a gyász kultusza és a
feltámadás öröme stb., amelyek^{nek} egyház-és liturgiátörténeti e-
lemzését mellőznünk kell, de népünk ebbéli tudatossága szinte
alig fedezhető fel, inkább a hagyomány erejéből fakadó tiszta
szándék, a lelki-szívbeli áhitattól vezérelve járul, a Megváltó
sorsát idézvén, a magaélte sorskálvárián. -Az alább közölt ének
az utolsó, un. elbúcsúzó, a keresztútjárás záró-énekek sokasá-
ga közül az egyik, mely egyben "áldozás" és hálaadó is a megholta-
kért, a szenvedő árvákért stb.

Hála néked szerelmes Istenünk,
E kereszt-utjárást elvégeztük,
S bár mi is úgy járhattunk volna,
A mint egykor a fájdalmas anya.

Oh, szenvedő szerelmes Jézusom,
Vedd kedvesen e bucsujárást,
Felajánljuk élőkért, holtakért,
Nagy kinokban szenvedő lelkekért.

Drágalátos szent Véred hullása,
Szálljon le a szenvedők lángjára,
Enyhítse, oltsa nagy gyötrelmüket,
Nagy kinokból szabditse ki őket.

E szentkeresztuti bucsujárást,
A holtakért legnagyobb áldozás,
Jertek árvák, kesergő özvegyek,
Meghol hivekért esedeztetek.

62

oh,jaj,ha látnátok élő hivek,
Hogy a holtak mily nagy kint szenvednek,
Éjjel-nappal lángok közt kinlódnak,
Enyhülésfe soha nem találhatnak.

Fájdalmas szentséges szüz Mária,
Könnyhullatásodnak egy szép árja,
Szivároogjon sebes tüzlángokra,
A szenvedők szabadulásáfa.

Zsámolyodnál térdel özvegy árva,
Könnyeit e sirhantra bocsátja,
Esedeznek atyjokért,anyjokért,
Hitves párok elhunyt magzatukért.

Dicsőséges teljes szentháromság,
Égen,földön legnagyobb méltóság,
Minden kimult hiveknek irgalmazz,
Mennyországba hozzád följussanak.ámen.

Kötetünk más fejezetében majd bővebben utalunk azokra a régi, esetenként középkori énekekre,népi és egyházi eredetű anyagokra,amelyek témája -különösen a 18-19.században-"új köntösben", a kor szellemének igénye szerint új stílusban fogalmazódtak. Közölt ének-anyagunk nagy többsége is ilyen ajkeletű,nagyobb részt 16.századi.Ez azonban mégis jelentős,és a feljegyzésre érdemes,egyrészt,mert népünk szinte a máig napig élt vele,másrészt éppen kifejezője a kor szellemi,lelkiz igényeinek,az egyházi gyakorlat változó körülményeinek,s a folytonos megújulás szellemének stb./aminek éppen napjainkban is tanúi lehetünk/.-Ismét egy kissé régebbre datált éneket mutatunk be, ami a Legujabb énekek c. ponyván jelent meg 1857-ben Bagó M. kiadásában,és szintén az andossi Szüz tiszteletét szolgálja elsősorban.

Idvezlégy andocsi boldog Szüz Anya,
A szent Háromságnak drága tárháza,
Angyaloknak királynéja,
Az andocsi Szüz Mária.

Oh édes Szüz Anyánk téged kérünk,
Égjen szereteted tüze mibennünk,
Angyaloknak.... stb.

Jegyezd be Jézusnak~~sz~~szolgáidat,
Jegyezd be Jézusnak szolgálóidat,
Angyaloknak... stb.

Megjelensz szivemben oh édes Anyám,
Megjelensz lelkemben oh édes Pátronám,
Angyaloknak.... stb.

Állasd fel éltünket kegyes Asszonyunk,
Neked szolgálhassunk néked, mig élünk,
Angyaloknak... stb.

Drága szép neved~~del~~, sok ékességgel,
Fűvel vagy ékesítve gyönyörűséggel,
Angyaloknak... stb.

Zengedezzél mennyben sok ~~ékeséggel~~szép sereggel,
Minket bé is fogadj nagy kegyelemmel,
Angyaloknak... stb.

Oh Mária!kérünk, légy segítségül,
Hogy el ne maradjunk te seregedtül,
Angyaloknak... stb.

Vigasztald Mária a mi szivünket,
Naponként forgódó~~x~~ keserűségben,
Angyaloknak.... stb.

Örülj oh én lelkem, mert van Pátronád,
Kibe helyeztessél minden bajvivást,
Angyaloknak... stb.

Angyaló, karban ülsz, óh drága szent Szüz,
Fénylél szant Fiaddal mint az égő tűz,
Angyaloknak... stb.

Halálunk óráján légy mimellettünk,
A szent Angyalokkal őrizd meg lelkünk,
Angyaloknak.... stb.

Vigyázz dolgainkra, óh édes Anyánk,
Hogy midőn eljövend a végső óránk,
Nyujtsd Mária kegyelmedet,
Anyai segedelmedet .

A füzetben talált második ének, az un. könyörgő-ének 18 szakaszát nem közöljük: a közismert sokféle változattal együtt hálaadó-könyörgő ének a "Magyarok Nagyasszonyához", melynek más változatát a "hazafias énekek" csoportjánál adjuk. - A tizenegy sorra "tördelt" ének így hangzik:

Buzgó szerelmedre,
Szent tiszteletedre,
Kész vagyok Mária!
Míg testem mozdulhat,
Vagy elmém gondolhat,
Szeretlek Mária!
Vérem buzdulása,
Szemem fordulása,
Csak téged dicsérnek,
Mindenkor tisztgelnek
Szüz Anyám Mária.

Óh, Istennek Anyja,
Egek királynéja,
Üdvözlégy Mária!
Tehozzád óhajtok;
Szüntelen kiáltok,
Szüze aranszála,
szerelmed virágját,
Szent szived rózsáját
Ültessed szívembe,
Piros levelében
Nyiljon ki mára.
Zengő énekkel,
Szájjal és szívemmel
Köszöntlek Mária!
Ezernyi ezerszer
Üdvözlégy Mária,
Kit a szent Háromság,
Magának választott,
Ékes koronával,
Fel is koronázott,
Áldott légy Mária!
Óh, kegyes szüz Anya,
Angyalok Asszonya,
Üdvözlégy Mária!
Végy palástod alá,
Óh, Anyám Mária!
Szárnyad árnyékából,
Irgalmasságodból,
Ki ne üzd fiadat,
Sőt nyujtsd oltalmadat,
Szüz virág Mária!

Kegyelem kutfeje,
Frigynek szent szekrénye,
Áldott légy Mária!
Anyai vőltodat,
Segítő karodat,
Meg ne vőnd, Mária!
Megvallom, vétettem,
De már megvettem,
Előbbi életem:
Kérlek légy melletttem,
Segélj meg Mária!

Igazán megvallom,
Felteszem halálom,
Szeretlek Mária.
Végső pihenésem,
Utolsó csepp vérem
Óhajt s áld Mária;
Ha porrá változom,
Azt is feláldozom
Fiad eleibe,
Csak légy kalauzom,
Szüz Anyám, Mária.

Az utolsó 2 strofa kivételével ez az üdvözlő Mária ének megvan a Molnár József szerkesztette Égi Drágasvirágok 545. oldalán is (A bold. szór. kiadvány c. fejezet rész 100. sz. kiadvány)

Az istentisztelet, egyházi ihletésű versírók, kántorok, s-mint majd később látjuk közlésünkben is-, "hittanulók" stb. a "hirversírók" gyakorlata szerint, igen hamar és aktuálisan reagáltak az élet legkülönbözőbb eseményeire, a népet érintő bármiféle hatásokra- legyen az világi, vagy religiózus vonatkozású-, amelyek közül a nagy katasztrofák, világégések-háborúk sem hiányoznak; -Az andocsi csodatévő Szüzanyához gyakorta fordult könyörületért a hívők tömege nemcsak a szokásos búcsúk alkalmával, de magán-ájtatosságukban egyénileg, vagy kisebb közösségi alkalmi társulások formájában is. Bár kötetünkben külön csoportosításban adunk közre több hazafias, háborús stb. éneket, az alábbiakban bemutatjuk az első világháborúval kapcsolatos szöveget, amit egyházi jóváhagyással Burián Mária szerkesztet és adott ki 1916-ban Ének az 1914-15-16-ik évi világháborúról címen/1209.sz./; az Ének a békéért című első ének dallama a "Mária jó anyánk"-kezdetűre megy.

Mária, Mária, andocsi szüz anya,

Andocsi templomnak tündöklő csillaga,

Üdvözlégy ezerszer egek királynéja,

Békének angyala, Andocsi szüz anya.

Békét jöttünk kérni Andocsi szüz anya,

Hallagass meg bennünket Jézus édesanyja,

Kérjed értünk Jézust, szentséges szüz anya,

Kedves katonáink jöhessenek haza.

Szünjön meg a nagy harc, muljék a háboru,

Legyen békességben szép Magyarországunk.

Ne folyjon el annyi sok vér,

Ne haljon meg annyi sok nép.

Jézus édesanyja, oltalmad alá végy,

Itt vannak a szegény özvegyek és árvák,

Szentséges szüz anya,segélyedet várják,
Mind a záporosó,a könnyek ugy hullanak,
Andocsi szüz anya,békét a magyarnak,
Mária,Mária,sok milliók sirnak,
Akiknek odavan szemlmes magzatjuk,
Kinek fia,kinek atyja,kinek szeretett hü párja.
Szentséges szüz anya,segítsd őket hazá,
Mária,Mária,miliómok sirnak,
Békéért szüz anya,hozzád kiáltanak,
Békét a magyarnak csak tetőled várnak.
Szentséges szüz anyám hallgasd meg azokat,
Mind a záporosó,özvegy árvák sirnak,
Mert ők vigasztalást senkitől sem kapnak,
Kiknek nem jön haza kedves édes atyja.
Sem a jó nők kedves szeretett hü párja.
Adj minekünk békét teljes szent háromság.
Legyen békekességbe drága magyar hazánk,
Vigasztald meg a sok özvegyet és árvát.
Holtunk után mennyben,Megláthassuk egymást,Amen.

Ez, valamint a hasonló témájú énekformák a vallásos szerzemények szinte utolsó hajtásai, amelyek funkciója azonban nem zárult le az első világháború eseményeivel; gyakran hangzottak föl a II. világháború alkalmával is sajnálatos aktualitásuk miatt. E fejezetünk utolsó énekeként közöljük azt a minden búcsúkor elhangzó éneket, amivel valójában kezdeni kellett/ill. lehetett/volna~~x~~ énekeink közlését, az un. megérkező-köszöntő éneket, s amit élő anyagként is rögzítettünk, valamint a sok kiadást megért Istenes Énekek sorozatban is megtalálhat az olvasó; mi a Budán 1868-bban kiadott Bagó Márton-féle kiadás szerint mellékeljük ezzel a cím-megjelöléssel: Az andocsi Szüz Anyához.

Ezen énektípus természetesen Segesden, Sümegen és az ország egyéb búcsúin is felcsendülnek.-A többi énekeket a teljesebb búcsúleirási csoportosításunknál közöljük: menet közben, megérkezéskor, elbúcsúzaskor, keresztjáráskor stb. alkalmi-helyzeti aktualitás szerint.

Köszönteni jöttünk óh Mária,
Neked hálát adunk Krisztus anyja,

1. *plébános + tömeg.*

Köszöntünk tégedet Mária,
Mária, Ur Jézus szent anyja,
Angyalok királyné-asszonya.

Nagy szeretetedért óh Mária,
Sok könyörgésedért Krisztus anyja,
Köszöntünk... stb.

Drága szent nevedért óh Mária,
Hét örömeidért Krisztus anyja,
Köszöntünk.... stb.

Hét szívfájdalmadért óh Mária,
Szived gyötrelmeért Krisztus anyja,
Köszöntünk... stb.

Te szent halálodért óh Mária,
Völtáadásodért Krisztus anyja,
Köszöntünk... stb.

Esedezz érettünk óh Mária,
Buzgó szívvel kérünk Krisztus anyja,
Köszöntünk... stb.

Minden szükségünkben óh Mária,
Kegyerőségünkben Krisztus anyja,
Köszöntünk... stb.

~~mindnyiszakégyünknek óh Mária,~~

Halálunk óráján Krisztus anyja,
Nyerdj kegyelmet nekünk óh Mária,
Köszöntünk... stb.

A kik hozzád térünk Krisztus szent anyja,
Alázatos szívvél óh Mária,
Köszöntünk... stb.

Kérünk könyörgéssel Krisztus szent anyja,
Az ítélet napján óh Mária,
Köszöntünk... stb.

Láthassunk szent fiaddal óh kegyes anya,
Midőn szent trónodon tündöklesz Mária,
Köszöntünk... stb.

Mennybe-meneteledért óh szűz Mária,
Megkoronázásodért Krisztus szent anyja,
Köszöntünk... stb.

Te nagy dicsőségedért óh szűz Mária,
Szent Fiaddal együtt Krisztus szent anyja,
Köszöntünk tégedet Mária,
Mária, Ur Jézus szent anyja,
Angyalok királyné-asszonya.

L. Dolly: 46. az. a. a. Ant. a. a.

Elsősorban az Andocshoz fűződő énekek~~ek~~ sokaságából nyujtottunk egy kis csokorra valót az olvasó részére; természetesen a teljesség igénye nélkül, hiszen csupán az andocsi, vagy segedi búcsúról külön-külön kötetnyi anyag áll rendelkezésünkre. E rész "zárszavaként" azonban mégis közlünk még egy andocsi vonatkozású énektöredéket, amit a szenyéri Káplár Mihályné/1906/ kedvelget énekeként mondott el, melyet Nagyasszonykor mindig elénekelt:

D.

Agusztus hónapjának aranyos napján,
 Nagy fényesség tündöklék Andocs határán,
 Od van szüz Mária tiszta fehérben,
 Szent olvasó tündöklék drága kezében,
 Nem választottál ékes palotát,
 Az andocsi kis községnek egy kis oldalát,
 Égi anyám ne vezsd meg a kérésemet,
 Mutasd meg szent fiadnak drága képedet.
 Ó, mijjen nagy boldogság tölti szivünket,
 Amikor mi megláttuk drága képedet,
 Égi anyám ne vesd meg a kérésünket,
 Mutass meg szent fiadnak drága képedet.....

(előrebeszélés a tömör!)

A búcsúk alkalmával természetesen nem csupán énekek hangzot-
 tak el. Az imádság, mely szinte minden búcsúaktusnál, az azt meg-
 előző felkészítésnél, elbocsájtásnál, hazaérkezéskor stb. is sze-
 tepel. Erre a különféle alkalmakra számtalan imaajánlás jelent
 meg hivatalos egyházi és magán szorgalmú kiadásokban. Ime egy
 a sok közül, mely Galamb Zoltán/Lengyel-tóti/kiadásában jelent
 meg Hathatós ájtatos imádságok-ban Az andocsi sok csudákkal
 tündöklő boldogságos szüz Mária szentséges képe előtt c.:

" Dicsőség az atyának és fiúnak és szt. lélek Istennek, imádás a
 szt. háromságnak, és hála tenéked óh te dicsőséges szüz Mária,
 Istennek szt. anyja, hogy engemet az én szt. hitemnek szárnyain
 ide segítettél a te szentséges drága képed elébe. -Üdvözlégy
 sok milliom ezerszer te legdicsőségesebb, te legméltóságosabb
 nagyhatalmu Isten anyja, Mária, a te sok csudákkal ragyogó szent-
 séges képed elé jöttem, mély alázattal leborulok szt. oltárod e-
 lőtt meghajtom lelkemet, az én bünös térdeimet, halgass meg óh te
 szeplőtelen kegyes édes anya az én szivemből és lelkem mélyéből

származott, hozzád küldött töredelmes könyörgésemet és szt. buzgó imádságaimat oh szentsége anyja, oh te nagy anyja, oh te hatalmas anyja, oh te bűnösöket kegyes meg halgató irgalmas anyja, oh te angyaloknak dicsőséges ékes kirájnója, oh Mária lelkeknek ékességes tárgya, oh Mária lelkeknek nagy öröme ékességes tárgya, köszöntlek tégedet, te szemeimnek ékessége te szépek szépe, üdvözlégy te kaluzom vezérem és utmutatóm, üdvözlégy te világ megváltójának édesanyja Mária. - Én nyomorult bűnös hozzád jöttem, szívemnek minden dobbanása, elmémnek minden gondolata, nyelvemnek szólása, ajkának járása, minden lépésem, véremnek buzdulása, testemből, lelkemből itt e szt. helyen ünnepélyesen e buzgó bucsus néppel egyetemben köszöntelek, a te földi zsámolyodnál Mária szűz anyám halgass meg engem és a te kedves tisztelőidet. Nyerjél nekünk kegyelmet a te szt. fiadtól, mi érdemtelen gyarló bűnösök vagyunk a föld porai a te anyai kegyességedet kérjük itt mindnyájan kik szt. képed elé járulunk, az édes Jézustól nyerjél nekünk áldást, nyerjél mindnyájunknak ezéletben erőt és egészséget, családjunk között szt. békességet a szt. és igaz penitencia szentségére hajlandóságot, a betegnek meggyógyulást, a hitetlennek megtérést, országunknak és népeinknek, kitalyunknak lelkipásztorunkra, tanítóinkra és előljáróinkra, nyerjél édes mindnyájunkra áldást te nagy hatalmu Isten anyja Mária nyerjél szt. malasztot, hogy szt. hitünkben holtig ájtatosak maradjunk, nyerjél mindnyájunknak boldog munkást, holtunk után pedig örök dicsőséget, hogy a választottak dicsőségében tenéked üdvözlégy Máriát zengedezhessünk, ezt adja meg az atya fiu és a szt. lélek a szt. háromság egy Isten egykor az égben mindnyájunknak. Amen. '-

-E naivul leirt és közölt ima foérmai fogyatékoságait, tartalmi közhelyeit félretéve, úgy látszik alkalmasnak találtatott az ájtatos néplélek szándékának kifeződésére. -

Mint az[†] Segesdnél is tettük, az Andocson énekelt, vagy a kegyhelyhez kötött leggyakoribb énekek közül közreadunk néhány népszerű példányt. Először a megyénkben is népszerű Burján Mária füzeteinek sokaságából választottunk ki egyet az andocsi pünkösdi búcsús énekek közül/ Legujabb istenes énekek c./

Dallama: Dicsértessék a Jézus Mária neve...

Dicsértessék szüz anyánk, pünkösdi rózsa,
Az andocsi templomnak ékes csillaga,
Szép vagy anyánk Mária, mint a hóvirág,
Tiszta szivből köszöntsön az egész világ.

Piros pünkösdi napjára, akik eljöttünk,
A drága Szüzanyánknak koszorút kössünk,
Szép vagy anyánk Mária, mint a hóvirág,
Az andocsi templomban kinyílt rózsaszál.

Piros pünkösdi rózsa, te vagy Mária,
Szüz karodon tündöklök az Isten maga,
Szép vagy anyánk Mária, mint a hóvirág,
Mert tégedet köszönt ma az egész világ.

Tudjátok-e bűnösök, kik jelen vagytok,
Ez aranyos oltáron szép szüz Anyátok,
Kegyes szemmel tekint le gyermekeire,
Akik mára eljöttek tiszteletére.

Szentséges szemeibe könnyek ragyognak,
Mikor özvegy és árvák előtte zokognak,
Szép vagy anyánk Mária, mint a hóvirág,
Csak tégedet köszöntsön az egész világ.

Ha eljön a végóra, pünkösdi ~~virág~~ virág,
Jőjj akkor mihozzánk, kedves szüz anyánk,
Vedd lelkünk karjaidra drága szüz anyánk,
Vidd föl a menyországba égi szüz anyánk. Amen.

A már Segesdnél említett Kiss-féle füzetben talált pünkösdi búcsús énekből-mint Andocsra is ajánlottat- közlünk néhány szakaszt.

A kik ide megérkeztünk pünkösöd ünnepére,
Az andocsi szüz anyának szent tiszteletére,
Itt ragyog a szüz Mária,tündöklök a koronája,
Hol a szüz anya az egybegyűlt hiveire áldását adja.

Az andocsi nagytemplom szóló harangja
Még szólamlott piros pünkösöd napján hajnalba,
Feljött a hajnal csillaga, Ma van piros pünkösöd napja,
Ékes szüz anya, az andocsi templomnak kinyílt rózsája.

Ma van piros pünkösöd napja, mostan örüljünk,
Szüz anyánknak, Máriának így énekeljünk,
Alleluja, alleluja, Ma van piros pünkösöd napja,
Ékes szüzanya, az andocsi templomnak kinyílt rózsája.

Jertek árvák és özvegyek, mi is örvendjünk,
Az andocsi szüz anyában most gyönyörködjünk,
Mondjuk vigan..... stb. 15 strófa.

Ugyanebből a ponyvából egy másik ismert ének néhány strófája.

Harmadik ének
A szüz Máriához.

Mária tiszteletére akik ide jöttünk,
Aranyos szép oltárodnál olvasót zengünk,
Szívünk fohásza levele,
Koszorúdba ez lesz füzve,
Égi szüz virág,
Szüz Mária téged köszönt a szentháromság.

Hajnal csillag szüz Mária égi nefelejcs,
Téged jöttünk köszönteni, áldjuk nevedet.... stb.

Legyen áldott szüz Mária szentséges neved,
Koszoruzza fel végóránkon a mi lelkünket....stb. 8 strófával.

A somogyi nép ajkán elhangzott énekek szerzői között megtalálhatjuk külön fejezetben azok neveit, akik Somogyban vagy a környéken alkottak, működtek. Némely esetben azt is sikerült megállapítani, hogy az egyes énekeket kik irták, vagy melyik ének alapján szerkesztették. Találtunk azonban olyan jámbor hívőt is, aki magát nem akarván megnevezni, közreadott néhány füzetet, vagy éneket, s éppen a somogyi kegyhelyeknek ajánlva. Lássunk egy ilyet is.

Legujabb szent énekek.

Egy istenfélő jámbor lelkész kiadása.

Csodákkal tündöklő andocsi szüz Mária szent képe./Regina Angelorum, a képet egy koronás Mária, jobb karján Jézuskával, mellettük két koronával ékesített ifjú képe disziti/.

Dallama: Ne sirj kis Jézuska...

Égi fény tölti be e drága szent helyet,

Mennyei szent öröm ébreszti lélkemet.

Hármat üt az óra, ébredjete e szóra:

Született Mária!

A reménycsillagnak fénylik szent sugára,

Kit régen jövendölt a próféta szava.

Ringatja szent Anna, zengő szóval ezt mondja:

Üdvözlég Mária!

Jőjjetek angyalok, mennyországi szüzek,

Köszöttek koszorút a született szüznek.

Hófehér lilom, bámulja szent Sion:

Üdvözlég Mária! .....stb. 7 strófával.

A több énekzipust tartalmazó füzetet Weisz L. könyvnyomdájában adták ki/Somogy m. Lengyeltóti/.

A ponyvákön is megjelent énekek közül sok vált kedvelt népénekké, amelyek közül többet magnóra vettem. Egyazon szöveget más-más helyen különféle dallamra énekeltek; természetesen ezt is tapasztalhattam, hogy ezek ellenére a megye két távol eső pontján felvett éneket mégis-

csak azonos dallam tartott meg a gyakorlatban. Pl. az "Üdvözlégy ezer-
szer mennyország szépsége" kezdetű szöveget szinte mindenhol ugyan-
arra a nótára éneklik, amit a szenyéri asszonytársaság énekelt elő-
énekes egy sorral előre történő bemondásával/ amit felváltva Káplár
Mihályné/1906/ és Németh Józsefné/1915/ végeztek/. - Ez az archeikus
gyakorlat néha még megfigyelhető azokon a szakrális helyeken, ahol
menet közben az énekvezető irányítja a tömegénekéét, s hogy biztosan
"menjen az ének"/ pl. a nagytemplomtól a kegykápolnához, szentkúthoz,
vagy éppen a kálváriához stb./ . De - mint láttuk - Segesden a kápolnában
is "előremondott" tömegéneklés volt, hiszen nem minden falu népe is-
merte a "kis árvák énekét".

A somogyiak/szenyériek/ kedvelt énekei közé tartozik még a ^{már előbb kö-} ~~következő~~
nagyasszonyi ének is.

Agusztus hónapjának aranyos napján, D.
Nagy fényesség tündöklék Andocs határán,
Od van a szűz Mária tiszta fehérben,
Szent olvasó tündöklék drága kezében. stb.

~~Nem választottál magadnak ékes pelotát,
Az andocsi kis községnek egy kis oldalát,
Égi anyám ne vedsd meg a kérésemet,
Mutasd meg szent fiadnak drága képedet.~~

~~Ó, mijjen nagy boldogság tölti szivünket,
Amikor mi megláttuk drága képedet,
Égi anyám ne vedsd meg a kérésünket,
Mutasd meg szent fiadnak drága képedet.~~

- Búcsúzó énekként az alábbi hangzott el: D.
Isten veled anyám, anyám Isten veled,
Eljött már az óra, el kell válnom tőled,
Isten veled szűz Mária,
Mennyei kinyilott rózsa,
Add ránk áldásodat egek királynéja.

Ó,mij nagy örömmel jöttünk mi itt össze,
ó,áldott Szüzanyám te köszöntésedre,
Isten veled szüz Mária.....stb.

Ó,mij nagy boldogság tölté be szívemet,
Amikor megláttam drága szentképedet,
Angyali szent orcád,mintha csak szóllana,
Szomorú szívemnek megvigasztalója.
Isten veled szüz Mária.... stb.

Szenyér,Káplár Mihályné,1906.

-
A már legteljesebb változatban közölt s egyben legnépszerűbb andocsi éneket/Üdvözlégy ezerszer.../ publikálták,vagy irták át legtöbbször neves ponyva-szerzőink,előénekesünk,sőt egyszerű búcsújáróink.Éppen ezen ének kapcsán nyílik a legjobb alkalom arra,hogy a szerzősége,a publikálás időpontjára és egyéb körülményekre fényt deríthessünk. A Gelencsér János zarándok Legujabb énekek c. füzetéből megtudjuk,hogy pl.a Kenderessy-féle kiadáshoz viszonyítva mit,hol módosított a szövegeken a kiadó/szó-és sorcserek,módosított szövegrészek stb./,de arra is fényderül,hogy mikor irták,vagy adták ki újra,ill.mikor énekeltek e kedvelt szöveget és dallamotMi.minden szöveg 1520-at említ a legenda alapján,de szó esik -kb.a 7-8. strófában -többek között az alábbi évszámokról:378,395,447. stb.Igy tudjuk meg,hogy az egyik kiadó pl.1898-ban,a másik 1915-ben vette fel,vagy adta ki füzetében e népszerű andocsi éneket;vagy pl.pontosan tudtuk kontrollálni Vargáné,Háry Margit kézírásos füzete alapján,hogy ő 1967-ben énekelte Andocsra menet az éneket/mint ahogyan valójában történt is/.A különböző időben kiadott egyazon ének azonban arról is tanuskodik,hogy milyen alkalomszerűség,aktualitás forgott fönn az adott kiadáskor,mit,miért,hogyan módosítottak a kiadók.Említett énekünk 1-4 versszaka szószerint egyezik hol Kenderessy,hol Gelencsér átiratának soraival;utána azonban az alábbi háborús-hazafias strófák következnek e hosszú című ki-

adványban: A hétlakatu imádságok melyekkel az ájtatos lélek Isten kegyeibe óhajt bezárkózni. És három szép imádság a bold. szüz Máriához, Bartalits Imre könyvnyomdája, Budapest-Ó-Buda, Harmadik ének: Az andocsi szüz Mária csodákkal tündöklő képéhez. Martirok asszonya, egek királynéja
.....1-4 strófa.

Apák, édes anyák mindnyájan sirjatok,
Kinek háboruban van kedves fiatalok,
Hogy a szüz Mária őrizze meg őket,
Hogy e háboruban jaj el ne vesszenek.

Hát ti hitves párok, ti is könnyezetek,
Mert elment tőletek kenyérkeresőtök,
Szentséges szüz anya legyen pártfogójuk,
Az Ur Jézus előtt legyen szószólójuk.
Jaj, mert sok ezren talán el is vesznek,
Többet nem is látják kedves gyermekeiket..... stb.

Félreérthetetlen, hogy a régebbi népének a világháborús években aktualizálódott az újabb szerkesztésben. Természetesen számtalan példával tudnánk bizonyítani az említett "énekszerzés" problémáit, a műfajisággal kapcsolatos kérdéseket, kontaminációs-, variánsképződéseket, és mindazt, amit az istóriásokról, hirversirókról, népi és nem népi szerzőségről, alkotó módszerről elmonhatunk.

Köztudomású, hogy megyénk búcsújáróhelyei közül országos viszonylatban is jelentős kegyhelynek számít elsősorban Andocs/és Segeád/. Mint láthattuk ide lokalizáltan felsorolt énekeink tartalmából is, valamint Andoccsal kapcsolatos legendás történeteinkből, valóban nagyhatású zarándokbázisról van szó. A népi ájtatos ihletettség, a hitéleti-érzelmi, mentalitásbéli motivációk olyan szakralitást teremtő-formáló-alkító tényezők, amelyek a-hivatalos-egyházi vallásosság mellett, azzal párhuzamosan, hoztak létre önélményt kifejező és egyben szolgáló produktumokat. A népéletnek ezt a területét érintően nem bocsátkozhatunk mindent kimerítő vizsgálódásba, azt azonban említésre méltónak ítéljük itt, hogy a liturgikus, paraliturgikus hagyományvilágában született tényezők koegzisztenciájában ne az ellentétes tendenciákat keressük, hanem a népi aspektus szándéka szerinti sajátos szemlélet által alkotott szakrális totalitásra mutassunk rá. A népi vallásosság nem sokat törődött, -gyakran nem is tudott különbséget tenni-, a hivatalos egyházi megnyilatkozások és a magateremtette színes hitvilági-hitéleti jelenségek közötti összefüggések/száma számára gyakorta bonyolult, rendszerével. A néphit-jelenségek ezernyi formájának csak néhány vonatkozására térhettünk ki sokféle anyagot bemutató kötetünkben; ezeknek is csak egy kis hányadát tárgyalhattuk somogyi vonatkozásait illetően.

Andocshoz kötődő énekeink, történeteink tárgyalását, mintegy zárszóként, azzal fejezzük be, amivel kezdtük: andocsi legenda elbeszéléssel, illetve annak olyan részletével, mely már a történeti magv. periferikus kapcsolatai révén túl mutat a legenda-anyagon. Az alábbi sorokban elmondottak ma már nem élnek a népi gyakorlatban búcsún sem, csupán adatközlőnk öregjeitől hallott elbeszélése alapján tudunk róla; ez a szokás-elem azonban annál érdekfeszítőbb motívumként bukkan fel, s valahol a távoli évszázadok homályában keresendő a halvány nyomai. Ángyán József által említett "Tejút vonalán" Kalocsáról Andocsra hozott kápolna történetéhez még elmondotta, hogy a zarándok-asszonyok már előző napokon megérkeztek Andocsra stb., majd így folytatta: "...már pénteken ideértek, szombaton ott voltak, és vasárnap hajnalban kimentek a legmagasabb dombra, s ott a napfölkeltét nézték. Aszonták, hogy akkor a legfényesebb a Nap. ...Kisasszony-Mária nevenapkor akkor a legfényesebb a Nap.... a siófokiaknak ez volt az évszázados búcsújárása... valami csodá-

latosat láttak, hogy ez egy fényességes nap..."

Ha a Mária-kultusz különböző megnyilatkozási formáira gondolunk, akaratlanul két relációjú asszociáció idéződik fel gondolatunkban: az egyik a biblikus ihletésű "Sugaras Mária-Napba öltözött Asszony" képe, a másik a kereszténységet megelőző szakralitás fény-szimbolikája, lux-kultusza. A kereszténység kohéziós erejének köszönhető "szublimálás" olyan feloldást jelentett, melyben az elementétes jelenségek együttélnek, jól megférnek a néptudatban, az ájtatos népi vallásosság gyakorlatában.

Igen szép könyörgő énekek
az andocsi boldogs.szüz Máriához.

Emlékeztet az 1869.május 6-dik, az az
áldoszó csütörtöki reggeli erős dér-és hidegről
Budán, 1869. Nyom. p. agó Mártonnál.

Első

Egy Andocsi könyörgő 590. old. átirata.

Nótája: Előtted szüzanyám leborulok.

Rebegő nyelvemet felemelem,

Könyes szemeimet reád vetem,

Mária, Mária, bátoríts meg

Fájdalmas sziveink vigasztald meg.

Oh te nagy szentségü édes anya,

Légy magyar népednek szószólója,

Mária... stb.

Szent köszöntésedre meg jühetünk,

Kik szivből előtted esedezünk... stb.

Add reánk áldásodat bucsus seregedre,

Kiket megjelentünk te tiszteletedre..stb.

Töredelmes szivvel előtted köynörgünk,

Te szent fiad előtt esedezz érettünk, stb.

Szánd meg hiveidet kik itt künyörögnek,

Előtted szüz anyánk sirva esdeklenek..stb.

E jelen időbe mezeinket tarsd meg,

A hideg fagyástól néped oltalmazd meg..stb.

Tekints le Mária te tisztelődre,

A kik megbántottunk, kegyelmet kérőkre..stb.

n
ekéd bemutatjuk minden szükségünket,

Hozzád folyamodunk segits meg bennünkez..stb.

Mert te vagy az árvák kegyes szószólója,

Szomoru szivek vigasutalója.. stb.

Ne sirjatok árvák itt van szüz anyátok,

Örömré fordítja nagy szomoruságtok,,stb.

Dicsértéssel tőlünk bünösök oltalma,

Sok csudákkal fénylő Andocsi viola..stb.

Dicséret dicsőség legyen az atyának,

Szent lélekkel együtt áldott szent fiának..stb.

Tisztelet adassék a szüz Máriának,

Ugymind kegyes hazánk nagy pártfogójának,

Mária, Mária bátoríts meg,

Fájdalmas sziveink vigasztald meg. Amen.

2

Második

Mind a három nótája: Ujuljon meg lelkünk e mai napon.

Keseredett szivek ide jőjtek,
Hogy szüz Máriától bucsut vegyetek,
Boruljatok szent lábához,
Boldogságos szüz, anyának.

Áldozd fel hát neki imádságodat,
Bizodalma legyen szüz Máriában,
Mert a te hiv szószólód,
Szent Fiához kalauzod.

Mert a bánatok nyomják fájó szivedet,
És ha sanyaruságok busult lelkedet,
Mutasd be szüz Máriának,
Mennyeország királynéjának.

Szivednek sebeit mert bemutatja
Drága szent Fiánál, megorvosolja,
Esedezik országunkért,
Benne levő fiaiért.

Az izzasztó munkák gyenge testedet
Hogyha ellankasztják erényeidet,
Térden állva ess elébe,
Legalább egy esztendőben.

Üdvözlégy Máriát vegyed nyelvedre,
Ezt imádkozzad, és ess le térdedre,
Uj erőt nyersz életedben
Egész testedben lelkedben.

Gyakran imádkozván a szent olvasót,
Mária csillagát, rózsakoszorút,
Mert a úgy fogod őt tisztelni,
Ő sem fog téged feledni,

Mert csak az szereti a szép szüz anyát,
A ki följajánlja őneki magát,
Szájjal, szívvvel neki is mondjad:
Oh Mária, Jézus anyja!

hanem tetteivel ki is mutatja,
Mert szentséges képét meglátogatja,
Siralmaikat itt lerakja,
Máriának föláldozza.

Nézzük e szent helynek belső rejtekeit,
A szüz Máriának csodatételit,
Mennyien itt meggyógyulnak,
Szívükben is megújultak.

Oh hány ezer csodák történtek itten,
Miket szüz Anyánkért tett az ur Isten,
Hogy b szent anyját dicsőítse
És népeit jóra intse.

Hány megátalkodott bűnös jóra tért,
Midőn Máriának szent képéhez Iért,
A szüz Anya tekintete
Áthatotta, jóra vitte.

Áldj meg azért sz. Szüz, végy kegyelmedbe,
Vagy élünk vagy halunk, tarts szerel, edben,
Áldj meg minket ez életben,
Végre tisztelhessünk mennyben. Amen.

-
11armadik.

Eljött már az óra bucsuzásomnak,
Tőled oh kegyes szüz, elválásomnak,
Isten hozzád áldott szent szüz,
Hogy tőlünk minden gonoszt üzz.
-srb.ism. 18 strófával-

- - -

Hétfájdalmas Máriaéhoz

Hétfájdalmas szeszál, Szűz Mária,
 Keszesirósi jótünk hozad Szűz Mária.
 Szánj meg Isten benninket, zarándok gyermekedet,
 Hétfájdalmas aszozonyunk, Szűz Mária.
 Dikorpirocs szép rózsá, Szűz Mária,
 Kinyílt a golgotán Szűz Mária,
 Mit érzett a szent szived, mikor látad gyermekedet,
 A keresztfán meghalva, Szűz Mária.
 Hétfájdalmas szivedet, Szűz Mária,
 Halva tartod gyermeked, Szűz Mária,
 Szent János és Magdolna mellett sír zokogva,
 Hétfájdalmas anya, Szűz Mária.
 Szivedbe is volt tövis, Szűz Mária.
 Szánj meg minket jó anyánk, Sietünknek zátonyán,
 Hétfájdalmas aszozonyunk, Szűz Mária.

Mind elébbe járulunk, Szűz Mária,
Szent áldásodat várjuk, Szűz Mária,
Hétfájdalmu szűz anyánk, mi eljöttünk tehozzád,
Szent áldásodat add ránk, Szűz Mária.
Eljöttek a kis árvák, Szűz Mária,
Fájos szívű jó anyánk, Szűz Mária,
Világbékét adj nekünk, melyért hozzád esdeklünk,
Hétfájdalmas asszonyunk, Szűz Mária.
Életünk végóráján, Szűz Mária,
Jöjj el mihozzánk Szűz Mária,
Fogd meg az én kezemet, fogd le fáradt szememet,
Hétfájdalmas asszonyunk, Szűz Mária.